

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Stanislava Říhová

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PSYCHOLOGIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ROZDÍLY V ÚSTAVNÍ VÝCHOVĚ KOJENCŮ V ČR

The differences in the institutional care of suckers in the Czech Republic

Autor: Stanislava Říhová

Vedoucí práce: PhDr. Lidmila Valentová, CSc.

Rok: 2010

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a pouze s využitím literatury, kterou uvádím v seznamu.

Podpis:

Poděkování:

Děkuji PhDr. Lidmile Valentové, CSc. za odborné vedení práce, za čas, který mi věnovala při konzultacích a za všechny připomínky a podněty, které mi poskytla. Dále děkuji PhDr. Miladě Šilhové, ředitelce Kojeneckých ústavů Ústeckého kraje, a PhDr. Leoně Koutenské, vedoucí Klokánku Hostivice, za poskytnutí informací a umožnění výzkumného šetření v obou zařízeních.

Abstrakt:

Cílem bakalářské práce „Rozdíly v ústavní výchově kojenců v ČR“ je poskytnout obraz péče o děti v jednom z kojeneckých ústavů a jednom zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – Klokánku, jako reprezentantech dvou druhů péče o kojence bez rodičů v ČR. Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část se zabývá potřebami kojence ve věku cca dva měsíce na základě odborné literatury. Pilířem empirické části je pozorování péče v obou zařízeních o dvouměsíčního kojence, doplněné rozhovorem. Výsledky výzkumného šetření jsou zpracovány kvalitativně i kvantitativně. Diskuze přináší porovnání výsledků výzkumného šetření s potřebami dítěte tohoto věku, které jsou zpracovány v teoretické části na základě odborné literatury. Závěr bakalářské práce na základě výsledků výzkumného šetření prezentuje, které dětské potřeby umožňuje organizace péče obou zařízení lépe naplňovat.

Abstract:

The aim of the thesis "The differences in the institutional care of suckers in the Czech Republic" is to provide a picture of childcare in one of the infant institution and in one of the institution for children who need immediate help – „Klokánek“, as a representatives of two types of the care for the babies without parents in the Czech Republic. The work is divided in two parts. The theoretical part deals with the needs of suckers approximately at the age of two months on the basis of the scientific literature. The pillar of the empirical part is observation of the care about two months old suckers in the both institutions completed by interviews. The results of researched prosecute are processed qualitatively and quantitatively. In the discussion is comparing the results of the researched prosecute with the children's needs of this age, which are processed in the theoretical part on the basis of the scientific literature. The conclusion of the thesis presents on the basis of the results of the researched prosecute which children's needs enables the organizations of the care in both institutions better implement.

Obsah

ÚVOD	11
TEORETICKÁ ČÁST	13
1 VÝZNAM ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ KOJENCE	13
1.1 EXKURZ DO POLISTOPADOVÉ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	13
1.1.1 MÁ ZKUŠENOST	14
1.2 VÝZNAM RANÉ ZKUŠENOSTI	15
2. POTŘEBY DÍTĚTE V KOJENECKÉM VĚKU	17
2.1 BILOGICKÉ POTŘEBY	18
2.2 POTŘEBA ZÁKLADNÍHO POCITU DŮVĚRY	20
2.3 POTŘEBA LÁSKY, KONTINUÁLNÍ PÉČE A TRVALÉHO „VZTAHU“ S PEČUJÍCÍ OSOBOU	20
2.4 POTŘEBA POCITU VLASTNÍ HODNOTY	22
2.5 POTŘEBA RANÝCH INTERAKCÍ	23
2.6 POTŘEBA STIMULACE A ODPOČINKU	24
3. SOUČASNÁ ÚSTAVNÍ VÝCHOVA KOJENCŮ	26
EMPIRICKÁ ČÁST	27
1 CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	27
2 METODY SBĚRU A ZPRACOVÁNÍ DAT	27
2.1 POZOROVÁNÍ	28
2.1.1 POLOŽKY POZOROVACÍHO ARCHU	29

2.2 ROZHOVOR.....	32
2.2.1 OTÁZKY OBSAŽENÉ V ROZHOVORU	32
3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	33
3.1 KOJENECKÝ ÚSTAV	33
3.2 KLOKÁNEK	33
3.3 POZOROVANÉ DĚTI	34
3.3.1 VÝBĚR DĚTÍ.....	34
3.3.2 PAVLÍK – KOJENECKÝ ÚSTAV	34
3.3.3 ADÁMEK – KLOKÁNEK	35
3.4 POZOROVANÉ PEČUJÍCÍ OSOBY	35
3.4.1 SESTRA – KOJENECKÝ ÚSTAV	35
3.4.2 TETA – KLOKÁNEK.....	35
3.5 OSTATNÍ ÚČASTNÍCI POZOROVÁNÍ.....	35
3.5.1 OSTATNÍ POZOROVANÉ DĚTI – KOJENECKÝ ÚSTAV.....	36
3.5.2 OSTATNÍ POZOROVANÉ DĚTI – KLOKÁNEK	36
4 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	36
4.1 KOJENECKÝ ÚSTAV V MOSTĚ	36
4.1.1 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ DĚTÍ	37
4.1.2 ZAMĚŠTNANCI.....	38
4.1.3. VNITŘNÍ ORGANIZACE PÉČE	39
4.1.4 POZOROVÁNÍ PÉČE	41

4.1.4.1 Kvalitativní vyhodnocení	41
4.1.4.1.1 Celkové dění	41
4.1.4.1.2 Pavlík a péče o něj	43
4.1.4.2 Kvantitativní vyhodnocení	44
4.1.5 ZÁVĚR	44
4.2 KLOKÁNEK HOSTIVICE	45
4.2.1 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ DĚTÍ	46
4.2.2 ZAMĚSTNANCI	46
4.2.3 VNITŘNÍ ORGANIZACE PÉČE	47
4.2.4 POZOROVÁNÍ PÉČE	49
4.2.4.1 Kvalitativní vyhodnocení	49
4.2.4.1.1 Celkové dění	49
4.2.4.1.2 Adámek a péče o něj	50
4.2.4.2 Kvantitativní vyhodnocení	51
4.2.5 ZÁVĚR	52
4.3 SROVNÁNÍ KVANTITATIVNÍCH VÝSLEDKŮ	53
4.3.1 poznámky ke kvantitativnímu vyhodnocení	53
DISKUZE	55
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
PŘÍLOHY	64

Příloha č. 1: Denní řád kojeneckého oddělení mosteckéh kojeneckého ústavu, tak jak ho popsala sestra – nejbližší pečující osoba dětí.....	65
Příloha č. 2: Vnitřní řád Klokánku Hostivice.....	66
Příloha č. 3: Plánek „bytečku“ - kojenecký ústav	67
Příloha č. 4: Plánek bytu – Klokánek.....	68
Příloha č. 6: Záznam pozorování – Klokánek.....	101

ÚVOD

Studium psychologie patřilo od doby dospívání mezi mé největší sny, a když jsem byla přijata k jejímu studiu, pocity štěstí ve mně nebraly konce. Zároveň jsem ale stála tváří v tvář realitě a začala hledat práci v Praze, která mě finančně zabezpečí a zároveň mi poskytne prostor pro denní studium. Oblastí mého profesního zájmu jsou děti, jimž jsem věnovala i své dosavadní povolání učitelky plavání. Jedinečné řešení mé situace jsem tedy spatřila v pozici „týdenní tety“ v Klokánku, v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Fondu ohrožených dětí. Po dvou přijímacích pohovorech a absolvování psychologického vyšetření se ze mě stala jedna ze dvou nejbližších pečujících osob čtyř dětí, které spolu žijí v jednom z bytů jednoho z Klokánků. Tyto dvě „tety“ se u dětí po týdnu střídají, každá z nich poskytuje kontinuálně týden péči těmto dětem a v čase výměny se svou „spolutetou“ odjíždí domů si odpočinout. Toto zaměstnání mi tedy poskytlo nenahraditelnou zkušenost „mateřské“ péče o svěřené děti bez rodičů a o jejich prostředí, a zároveň prostor pro účast na denním studiu.

Práce mi otevřela dveře k nahlédnutí i do dalších oblastí, které s ústavní výchovou souvisí. Obohatilo mě např. sledovat práci psychologek a sociálních pracovníků Klokánku. Právě při rozhovorech s těmito sociálními pracovníky jsem se dozvíдалa o tom, že některé soudy nechtějí umísťovat novorozence a kojence do Klokánků a dávají přednost kojeneckým ústavům. V té době jsem znala nechvalně proslulou pověst Klokánků v médiích a při své práci jsem bezprostředně prožívala některé problémy, které se v Klokáncích vyskytují. Zároveň jsem ale vnímala péči o kojence jako rodinnou a osobní a potkávala jsem hodně tet, které si ke „svému“ kojenci vytvořily vřelé citové pouto. Prostředí kojeneckých ústavů jsem znala pouze z literatury a vyprávění mých známých a přátel, kteří v nich pracovali. Proto jsem se rozhodla napsat na dané téma bakalářskou práci a provést šetření, které - předpokládám - přinese objektivní informace o vhodnosti obou prostředí (Klokánku a kojeneckého ústavu) pro rozvoj kojence. Samozřejmě vždy v první řadě záleží na konkrétní osobě, která se o dítě stará, na jejích osobnostních rysech a kvalitě péče. Mne ale zajímá, který systém ústavní výchovy kojenců je organizován lépe v kontextu dětských potřeb, který z nich poskytuje pečujícím osobám lepší podmínky

pro naplňování optimální péče. Přijetí konkrétních pracovníků lépe či hůře disponovaných a vzdělaných k optimální péči o kojence je další stránkou dané problematiky. Způsob vybírání a školení zaměstnanců těchto dvou druhů zařízení považuji za samostatnou oblast a dotknu se jí pouze okrajově.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝZNAM ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ KOJENCE

Není pochyb o tom, že dítě vstupuje do života s určitou genetickou výbavou a vrozenými dispozicemi. Vrozené dispozice však poskytují rámec, nikoli přesný strop vývojových možností a některé geny se projeví pouze za specifické interakce s prostředím. Moderní věda vstoupila do historie nativisticko-environmentalistické rozepře s poznatkem variability genotypu, která umožňuje vznik různých projevů genu na základě stimulace prostředím (např. Vágnerová, 1996b). Nikdo dnes již nepochybuje o tom, že na optimální rozvoj předpokladů dítěte má zásadní vliv prostředí. Podmínkou rychlého a složitého vývoje v prvním roce života je dostatečná podnětnost prostředí, ale i jeho přehlednost a stabilní strukturovanost zejména prostřednictvím osoby, která zajišťuje kontinuitu něžné, láskyplné a citlivé péče a je přínosem pocitu bezpečí, který je předpokladem zdravého duševního vývoje v dalších letech (Langmeier, 2006).

1.1 EXKURZ DO POLISTOPADOVÉ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

V odborné literatuře nacházíme zmínky o stavu a podobě ústavní výchovy po listopadu 1989, který přinášel naději na změnu i v této oblasti. Za jedinečné dílo věnující se této problematice považují Matouškovu knihu *Ústavní péče* (1995), která poskytuje, mimo jiné, obraz péče o děti v kojeneckých ústavech té doby.

Děti byly vychovávány ve větších skupinkách skládajících se až z deseti či dvanácti dětí, v nichž se na směny měnily pečující osoby, jejichž pečovatelská činnost tak byla redukována na uspokojení základních biologických potřeb dětí. Takto vychovávaným dětem personál nebyl schopen zajistit dostatečné množství kvalitních podnětů, které potřebují pro svůj optimální rozvoj a měly také mnohem méně prostoru upoutat dospělého svým projevem. Dětem v takovýchto ústavech zcela chyběla možnost k rozvinutí dlouhodobých interakčních sekvencí, při nichž za

normálních okolností kontakt matky s dítětem sílí a opadá, za vzájemného zrcadlení nálad a soustředování pozornosti na stejný cíl (Matoušek, 1995). Skupinky stejně starých dětí jsou z pohledu vývojových psychologů krajně nevhodné i z perspektivy hry, protože schopnost spolupracovat při ní s vrstevníky se rozvíjí až ve třetím či čtvrtém roce života. Do té doby (i později, až do předškolního věku) potřebuje dítě ke hře především partnera staršího, protože právě s ním při hře dochází k rozvoji kvality myšlení prostřednictvím integrace prožívání vnější a vnitřní reality (Vavřda, 2005). Dítě v kolektivu stejně nezralých vrstevníků se podle Matouška (1995) učí primitivním, agresivním způsobům řešení střetu zájmů a dítě ke svému zdárnému vývoji potřebuje kromě stálého a láskyplného dospělého pečovatele hierarchicky uspořádanou posloupnost sourozenců, v níž má své pevné místo. Autor shledává ústavní pobyt, zvláště dlouhodobý, jako vážný zásah do osudu dítěte, který trvale ovlivní jeho další vývoj a poukazuje na specifika různých období života, jimž by měly být ústavní režimy přizpůsobeny. Zásadní faktor, který má vliv na rizika, která pro klienty z ústavní výchovy vyplývají, je Matouškem viděn ve věku a životní situaci klienta, ve které se do ústavu dostal.

V časech „hromadné výchovy“ docházelo k deprivaci a děti, jimž byl tento způsob výchovy osudem, pak působily jako méně nadané, bojácné, pomalejší, nebo naopak hyperaktivní, zatížené zlozvyky a jejich vtahy k lidem byly mēlčí a přelétavější, i když příležitost ke kontaktu vyhledávaly až nutkavě. Příklady těchto dětí asi není třeba hledat v knihách. Jistě je známe z praxe všichni, kdo jsme s dětmi pracovali.

1.1.1 MÁ ZKUŠENOST

Při své tříleté profesi učitelky plavání, kdy mi ročně prošly „pod rukama“ stovky dětí, jsem si uvědomovala zásadní rozdíly v chování dětí vyrůstajících v rodinách a dětí přicházejících z dětského domova, jejichž předchozím domovem byl u některých z nich kojenecký ústav, jiné přišly do domova většinou z neuspokojivých sociálních podmínek. Tyto děti až nutkavě a z vnějšího pohledu nevhodně, vyhledávaly fyzický kontakt, snažily se zavděčit a upoutat na sebe pozornost i chováním, které nebývá odměňováno jinak, než napomenutím či trestem. Chování těchto dětí však není,

z mého pohledu, tím nejzásadnějším, přestože narušuje jejich vztahy s okolím, stěžuje jim možnost zažívat úspěch, přijetí a příslušnost k referenčním skupinám a celkovou sekundární socializaci. Za nejzávažnější považuji následky zkušeností těchto dětí na jejich prožívání, každodenní pocity a sebepojetí. Od těchto fenoménů se samozřejmě chování nedá oddělit, je s nimi úzce provázáno, jeho kvalita je jejich projevem a zároveň, po uzavření interakčního sociálního kruhu, i příčinou. Těmto dětem jistě chybělo naplnění potřeb v raném dětství, jako je pocit jistoty a bezpečí, potřeba kvalitních raných interakcí, či dostatek fyzického kontaktu a zdravé připoutání k jedné pečující osobě, tak jak je nalezneme v současné odborné literatuře zabývající se raným dětstvím. Samozřejmě nelze umenšovat ani význam prostředí a naplňování potřeb dětí v pozdějším věku, než jakému se věnuji v této práci, avšak první rok života lze, s ohledem na poznatky odborníků vývojové a psychoanalytické psychologie, považovat za „základní stavební kámen“ pro utváření psychiky dítěte.

1.2 VÝZNAM RANÉ ZKUŠENOSTI

O významu rané zkušenosti dítěte pro utváření jeho osobnosti hovoří řada psychoanalytických teorií a dokládají ho psychologické i neurovědecké studie (viz např. Vavřda, 2005; Fonagy, Target, 2005; Mahlerová, 2006). Například Mahlerová hovoří o poddajnosti a sformovatelnosti osobnosti dítěte v raném dětství a jeho schopnosti být tvarováno a samo tvarovat sebe vzhledem ke svému prostředí. Sama skutečnost, že vývoj mozku je na zkušenosti závislý, je tomu dokladem. V prvním roce života mozek prochází svou největší vývojovou expanzí, vytvářejí se nové a rozsáhlé spoje a ty, které nejsou používány, zanikají. Existence kritických období, během kterých jsou části mozku, odpovídající určité oblasti psychických funkcí, na specifickou zkušenost nejcitlivější, přináší nezbytnost prožití specifických zkušeností v určitém věku pro rozvoj určité psychické kvality. Jsou to například orbitofrontální oblasti mozku, které vykazují nejvyšší spotřebu glukózy kolem sedmého měsíce, kdy v nich dochází k zásadnímu vývoji, závislému na kvalitě interakcí mezi dítětem a primární pečující osobou. V tomto období dochází právě v orbitofrontálních oblastech mozku k diferenciaci mozkových drah a upevňují se spoje, které jsou používány, ostatní zanikají. Protože tyto spodní obvody čelních laloků mozku

odpovídají za oblast interpersonálních vztahů, vztahové trauma v tomto věku může způsobit vývojově získanou sociopatii (Vavrda, 2005). Vavrda (tamtéž) hovoří o tom, že se s tímto jevem setkáváme jednak u dětí s dezorganizovaným typem attachmentové vazby, jednak u dětí vyrůstajících v prostředí, kde si nemohly attachmentový vztah vytvořit, jako jsou např. děti odložené po narození do ústavů.

Podstatnou skutečností, jejíž zjištění je výsledkem multidisciplinárního spojení ve vědě, je také zvýšená základní hladina stresových hormonů u dětí se vztahovým traumatem v prvním roce života a pomalejší návrat na tuto hladinu po stresových zážitcích. Tato vlastnost dětí predisponuje k častějšímu a intenzivnějšímu zažívání stresu, jako stresující prožívají i ty situace, které pro jedince s příznivějším osudem zátěž nepředstavují (Vavrda, 2005; Fonagy, Target, 2005).

Dalším dokladem důležitosti rané zkušenosti je existence implicitní paměti od okamžiku narození, a snad ještě dříve. Autobiografická explicitní paměť se začíná vyvíjet později, až kolem třetího roku věku, což souvisí s dozráváním hippocampu a vývojem self – já, které vzpomíná. Události z prvních třech let našeho života si tedy většinou nepamätujeme, přesto jsou uloženy v implicitní paměti a ovlivňují naše chování a prožívání (Vavrda, 2005). Implicitní paměť přináší schopnost předvídat budoucí vývoj na základě předchozích zkušeností, což se projevuje nejprve tím, že dítě začíná nahrazovat postupně vyhasínající vrozené reflexy získanými vzorci recepce (Mahlerová, 2006) a později dokonce umožňuje dítěti utvářet si představu o tom, jak vypadají vztahy a co v nich může očekávat (Vavrda, 2009). Rozhodujícím činitelem je pro to právě podoba vazby mezi matkou, či jinou pečující osobou, která se utváří v sedmém měsíci. Na základě kvality této vazby (zda je bezpečná, úzkostná, či dezorganizovaná) si dítě utváří onu představu o podobě vztahů již v tomto raném období. O prvních jednoduchých schématech, které se vytvářejí v prvních měsících života a uchovávají se v paměti, hovoří také Stern (in Langmeier, Krejčířová, 2006). Schémata umožňují dítěti porozumět svému okolí a motivují ho k určitému typu chování, v budoucnu pak dítě na základě těchto schémat vytvořených v prvních měsících života očekává v určitých situacích konkrétní scénář a jeho chování je na jejich základě pak např. submisivní, nebo dominantní (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Význam rané zkušenosti pro kojence můžeme tedy označit jako zásadní, neboť to, co dítě prožije v prvním roce života, zvláště v prvních sedmi měsících, bezprostředně formuje jeho nervovou soustavu a má určující vliv na jeho budoucí prožívání, chování a vztahy, přičemž pozdější optimální zkušenost nemůže ranou nikdy zcela nahradit a kompenzovat – jak se dočítáme např. ve výsledcích adopční studie ERA (Vavřda, 2005), kdy děti adoptované do šestého měsíce věku prospívaly lépe, oproti dětem setrvávajícím v ústavu i o pár měsíců déle. Ty pak také vykazovaly nižší výsledky v IQ testech i po patnácti letech. Již A. Freudová ve své době doporučovala rychlou adopci novorozeňat.

2. POTŘEBY DÍTĚTE V KOJENECKÉM VĚKU

V praktické části bakalářské práce jsem se zaměřila na kojence ve věku dvou měsíců, proto budu také tuto kapitolu směřovat k takto starým dětem, abych pak mohla vhodně srovnat výsledky pozorování s potřebami dětí.

Uspokojení základních biologických potřeb u dvouměsíčních dětí je základem pro jejich přežití, stejně jako v kterémkoli jiném věku dítěte. Mohlo by se zdát, že klasické ústavy minulého režimu se snažily právě o to. Dokonale zajistit biologické potřeby dětí v duchu tehdejšího paradigmatu (např. krmení v pravidelných časových intervalech pro rozvoj disciplíny) S podobným přístupem se setkáváme ještě dnes v některých porodnicích, kdy mytí, vážení, měření a veškerá vyšetření mají přednost před přiložením dítěte k matčinu prsu a pozdravením se matky se svým právě narozeným potomkem. Jako by biologické potřeby měly přednost před psychickými, jako by např. hygiena měla přednost před vtahem mezi matkou a dítětem, či vštěpení pravidelnosti před vlastními pocity hladu. Domnívám se však, že v tomto smyslu jsou biologické potřeby kojence špatně chápány. Prostřednictvím přiléhavého naplňování biologických potřeb, kdy je pečující osoba na dítě naladěna, správně rozpozná jeho stav a jeho potřeby a nachází v péči o dítě uspokojení, dochází zároveň k naplňování dalších, dalo by se snad říci „vyšších potřeb“. Ty jsou však v tomto věku s biologickými neodmyslitelně spjaté. Například v symbiotickém období nevnímá dítě zatím sebe zcela odděleně od pečující osoby, vnímá ji spíše jako

prostředí, než jako druhého jedince. Zažívá pocit omnipotence, tedy stav, kdy jako kdyby uspokojování veškerých jeho potřeb vycházelo ze vzniku jeho potřeb a bylo závislé na něm (Vavrda, 2005). V rámci tohoto symbiotického orbitu jsou vlastně uspokojovány všechny potřeby dítěte neodděleně. Následující text rozdělují do podkapitol na základě druhů potřeb tak, jak jsem je, na základě literatury sestavila, přesto je toto rozdělení kapitol, podle mého názoru, částečně paradoxem a v průběhu jejich čtení bude zřejmé, že mezi sebou fúzí.

2.1 BIPLOGICKÉ POTŘEBY

Dítě má od narození potřebu dýchat, což je zcela reflexní a autonomní aktivita (Šulová, 2004). Je potřeba, aby dítě mělo dostatečný přísun čerstvého vzduchu, aby tedy mělo postýlku v dobře větratelné a větrané místnosti a aby s ním bylo chozeno také na procházky.

Kojenec potřebuje přiměřenou teplotu prostředí a potřebuje tedy, aby mu pečující osoby zajistily vhodnou teplotu v místnosti v případě, že je nahé či bez příkrývky, a vhodné oblečení a příkrývky v čase pobytu na chladnějším vzduchu.

Potřeba kojence tohoto věku vyměšovat probíhá zatím mimovolně a automaticky (Šulová, 2004) a dítě potřebuje, aby ho pečující osoba udržovala v suchu. Během přebalování však dochází k interakcím mezi pečující osobou a dítětem, je důležité, aby k nim docházelo a aby měli potřebnou kvalitu. Pečující osoba může při přebalování dítě hladit, a jinak taktilně (pro dítě příjemně) stimulovat, vhodně s ním cvičit, mluvit na ně, sklánět se k němu do vzdálenosti, ve které takto staré dítě nejlépe zaostří viděný objekt, a usmívat se na ně. Interakce pečující osoby s dítětem se při těchto aktivitách děje přirozeně, pokud pečující osoba nachází ve vztahu s dítětem uspokojení.

Další biologickou potřebou je potřeba tekutin a potravy. Ty se pro dítě nacházejí v mateřském mléku, případně v jeho náhražce – Sunaru, Nutrilonu a jiných. Kojení je fenomén, jehož výzkumu se věnovala řada psychoanalytiků a vývojových psychologů. Například podle Mahlerové (2006) dochází při kojení nejvíce

k emočnímu spojení s matkou a sociální symbióze. Spitz (in Mahlerová 2006) hovoří o „sjednocení situační zkušenosti“, kdy se ústa – ruka – labyrint – kůže – mísí s prvním vizuálním obrazem. Symbióza je pak podle Spitze optimální, když matka přirozeně umožňuje dítěti, aby se jí dívalo do očí. Dítě během svého vývoje potřebuje stimulaci i uklidnění a oba tyto systémy jsou podle Blasse a Ciaramitaro (Blass, Ciaramitaro, 1994, in Šulová, 2004) saturovány kojením. Tělesný kontakt s matkou je uklidňujícím momentem, kdy se dítě na matku dívá, poslouchá její hlas, je teplotně stabilizováno přirozeným přimknutím k jejímu tělu, spontánně pohupováno a slyší tlukot matčina srdce. Sání samo o sobě jako motorické chování také uklidňuje. Sladká chuť mateřského mléka má analgetizující účinek, spouští produkci opioidů (Blass, Ciaramitaro, 1994, in Šulová 2004). Je to právě situace kojení, která vytváří základ pro ranou interakci matky a dítěte (např. Šulová, 2004). V Mahlerové (2006, s.69) nacházíme příklady, které považuji za zásadní, že pro psychický vývoj dítěte není rozhodující, zda pečující osoba dítě kojí z prsu, nebo krmí z láhve umělou stravou, ale to, nakolik jí tato situace přináší vlastní emoční uspokojení, nakolik při něm dítěti věnuje nerozdělenou pozornost, umožňuje mu pohled do své tváře, zda dítě při krmení drží v náruči a jakým způsobem. Musaph (in Langmeier, Krejčířová, 2006) poukazuje na to, že dobrý kontakt matky s dítětem lze rozpoznat i na základě jejího držení dítěte. Při dobré interakci drží jeho tělo celou rozevřenou dlaní s uvolněnými prsty a dítě se tak cítí v bezpečí. Langmeier (2006) také píše, že mnozí autoři doporučují, aby byla dítěti, které je krmeno umělou výživou, tato strava podávána na obnažených prsou.

Další biologickou potřebu vidím v potřebě volného pohybu. V druhém až třetím měsíci se dítě podle Piageta (Piaget, 1970) nachází v období primárních cirkulárních reakcí, kdy je zaměřeno na vlastní tělo a při manipulaci s ním zažívá naprostou kontrolu nad tím, co se děje. To je nezbytnou součástí tohoto stádia vývoje inteligence. Proto považuji za důležité, aby dítě nebylo, po starém vzoru, celý den zabaleno až po krk v zavinovačce, ale dostávalo během dne řadu příležitostí k manipulaci s celým svým tělem, tedy i s nožičkami, nejen s ručičkami.

2.2 POTŘEBA ZÁKLADNÍHO POCITU DŮVĚRY

Kojenecké období je také, tentokrát z pohledu Eriksona (Erikson, 2002), obdobím, kdy se v dítěti vytváří základní pocit důvěry, který se stane základem pro jeho pozdější vztah ke světu a vlastní pocity v něm. Pokud se základní pocit důvěry v dítěti, na základě jeho raných zkušeností, nevytvoří, rozvíjí se základní nedůvěra. Aby se tak nestalo, záleží podle Eriksona (tamtéž) spíše než na celkovém množství potravy či projevech lásky, na kvalitě mateřského vztahu. „Matky vytvářejí ve svých dětech pocity důvěry takovým způsobem opatrování, jenž ve své kvalitě spojuje citovou péči o individuální potřeby s pevným pocitem osobní důvěryhodnosti...“ (Erikson, 2002, s. 227) Pro Eriksona byla základní důvěra modelem orálního stádia a definuje základní důvěru jako schopnost přijmout to, co je člověku dáno (Erikson 1950, in Fonagy, Target, 2005). Erikson (2002, s. 225) také píše „Zkušenost vzájemné regulace rostoucích receptivních schopností dítěte spolu s mateřskými postupy jeho zaopatření mu postupně pomáhají překonávat nepohodu...“ Vykládám si to tedy tak, že je pro základní pocit důvěry dítěte důležitá stabilní milující pečující osoba, která o něj kontinuálně a dostatečně přiléhavě pečuje, tak aby se dítě mohlo cítit „kompetentní“ v uspokojování svých potřeb. Prostřednictvím silné citové vazby a častého tělesného kontaktu uspokojuje pečující osoba tu nejdůležitější potřebu dítěte, potřebu jistoty a bezpečí (Vágnerová, 1996b; Matějček, 1986; Langmeier, Krejčířová, 2006; Říčan, 2004).

2.3 POTŘEBA LÁSKY, KONTINUÁLNÍ PÉČE A TRVALÉHO „VZTAHU“ S PEČUJÍCÍ OSOBOU

O důležitosti kontinuity péče jsem již psala výše. Měla jsem na mysli to, že dítě by nemělo být frustrováno déletrvajícím neuspokojením jeho potřeb a mělo by mít pocit kontroly nad uspokojováním vlastních potřeb, tak jak o tom píše např. Vavrda (2005), ale samozřejmě, v období symbiotické fáze, která začíná koncem druhého měsíce, se dítě učí zvládat krátké odloučení od pečující osoby (Mahlerová, in Šulová, 2004). Zároveň se však vázanost matky k dítěti projevuje potřebou jeho časté fyzické blízkosti a má tendenci se k němu vždy co nejdříve vrátit (Vágnerová, 1996b).

V symbiotické fázi se vytváří základy komunikace matky s dítětem a dítě i matka jsou schopny iniciovat vztah a činit ho kvalitním. Naproti tomu symbiotická deprivace může vést později k psychopatologii (Blanck, Blanck, 1992, in Šulová, 2004). Také Vavrda uvádí, že pokud dítě zažije příliš brzy tvrdou realitu, že není původcem naplňování svých potřeb, když péče není kontinuální a dochází k výpadkům, kdy na potřeby dítěte nikdo nereaguje, je ochuzeno o prožitek, že ono je původcem uspokojujícího světa, „žije výhradně ve světě tvrdých faktů, kde neexistuje nic, co nemá oporu ve vnější realitě, kde není místo pro hru či fantazie“ (Vavrda, 2005, s.97). Jaké jsou ale podmínky toho, aby k symbióze mezi dítětem a pečující osobou mohlo dojít? Je možné, aby dítě jako prostředí vnímalo více pečujících osob? A pokud ano, je pro vývoj jeho psychiky vhodné, aby se toto prostředí často kvalitativně proměňovalo? Již novorozenec rozezná svou matku podle hlasu a tělesného pachu (Langmeier, Krejčířová, 2006), již během prvního měsíce se mezi matkou a dítětem vytvoří specifický interakční styl (Hus, Foge, 2003, in Langmeier, Krejčířová, 2006) a způsob péče, komunikace a uspokojování potřeb provádí každá žena svým specifickým způsobem. Také Stern píše o schopnosti matek sdělit dítěti, jak jeho aktuální pocity a potřeby chápe, protože zkušenost každodenní interakce citlivost matky k dítěti posiluje a „znevýhodnění“ jsou pak ostatní členové rodiny, kteří takovou možnost nemají (Vágnerová, 1996b). Bylo by tedy samozřejmě ideální, kdyby se o dítě mohla od narození primárně starat jedna pečující osoba, která se toužila stát matkou, nachází v péči uspokojení a dítě miluje. Není však bezpodmínečně nutné, aby to byla biologická matka, i když jí v kvalitě péče současně napomáhají hormony a senzitivní mateřská perioda (Langmeier, Krejčířová, 2006). Jak uvádí např. Vágnerová (1996b), mateřského chování a citového připoutání jsou schopné i jiné ženy či muži, protože schopnost mateřského chování je založena na obecné lidské dispozici, která je v populaci zastoupena v různé míře, stejně tak jako kterákoli jiná schopnost. To dokazuje zejména Papoušek (Dittrichová, Papoušek, Paul, 2004) svým konceptem intuitivního rodičovství. Z důvodu nutnosti dodržení legislativy je ale ve většině případů dětí, které z různých důvodů po narození či později ztrácejí péči svých biologických rodičů, nevyhnutelné, aby strávily nějaký čas v ústavní výchově. V ústavech, o kterých píšete, existuje možnost jedné primární pečující osoby ojedinele (rodinné Klokánky, kde se o děti nepřetržitě stará jeden manželský pár, také existují). Zároveň

například adopční studie ERA (Vavřda, 2005), o které píšl výše, a rozvoj specifické vazby dítěte k matce až ve věku sedmi měsíců, inspiruje k přijetí možnosti, že dítě se do této doby může uspokojivě vyvíjet i v péči několika primárních osob, pokud to není možné jinak. Je ale ovšem vhodnější, pokud je jich co nejméně a pokud s dítětem tráví kontinuálně delší časové úseky. Předpokládám, že se tak dokážou na dítě lépe naladit, naučí se ho lépe znát a porozumět jeho stavům a potřebám ((vždyť již pláč novorozence je diferencovaný a zároveň každé dítě má svůj specifický projev (Dittrichová, Papoušek, Paul, 2004) a je třeba ho dokázat správně rozlišovat)) a dítě, během této dosti dlouhé doby, dokáže lépe identifikovat jejich vzájemný interakční styl a může se cítit bezpečněji a najít smysl v pravidelnosti střídání péče a předvídat jej.

2.4 POTŘEBA POCITU VLASTNÍ HODNOTY

Jedním ze základních principů rodinné výchovy je vzájemné uspokojování psychických potřeb. Zařadila jsem k potřebám dvouměsíčních dětí i potřebu pocitu vlastní hodnoty, přestože takto staré dítě si tento pocit s největší pravděpodobností neuvědomuje, má však již na jeho vývoj vliv, zda má pro pečující osobu výsadní postavení, nebo je jedním z mnoha, vyměnitelné a nahraditelné... Například Vavřda (2005) uvádí „Je to především specifický význam dítěte, pro konkrétního pečujícího, který jej činí pro dítě psychicky dostupnějším, ochotným a schopným se na dítě psychicky vyladit.“. Stern (1985, in Langmeier, Krejčířová, 2006) klade utváření prvního rudimentárního já již do novorozeneckého období a opakované interakce jsou dítětem internalizovány nejen do jeho pojetí vztahů, ale i do pojetí sebe sama (Langmeier, Krejčířová, 2006), a rané zkušenosti vytvářejí systém, který má již od počátku význam pro orientaci dítěte ve světě a pochopení vlastní pozice v něm (Vágnerová, 1996b). Považuji tedy pro psychický vývoj dítěte také za důležité, aby péče o ně znamenala zároveň uspokojení emočních potřeb pečující osoby a potřeb rodičovsky pečovat o dítě. Toto tvrzení bych ráda doložila výsledky studií, které uvádí Matějček (1986), jež ukázaly horší vývoj dětí, které nebyly svými matkami chtěné.

2.5 POTŘEBA RANÝCH INTERAKCÍ

Mezilidská interakce je základním prostředkem socializace a bez ní by se péče o dítě omezila na mechanické uspokojování biologických potřeb, což by vedlo k těžké deprivaci dítěte (Vágnerová 1996a). Interakce spolu s verbálním projevem a citovým kontaktem jsou podle Vágnerové (tamtéž) základní složky psychosociálních podnětů, bez kterých by utrpěl nejen psychický vývoj kojence, ale i somatický, tj. jeho základní schopnost adaptace na prostředí. O důležitosti raných interakcí tedy nemůže být sporu. Důležitá je ale ovšem i kvalita těchto interakcí. Z experiencialistického pohledu a tedy pohledu psychoanalytického, ve kterém tento přístup převažuje (Vavřda, 2005), dítě z počátku svého života zažívá fyziologické stavy, které nedokáže více rozlišovat, než ve smyslu větší či menší příjemnosti. Až prostřednictvím interakcí s pečující osobou se dítě učí, jaký mají jeho stavy význam. Je tedy důležité, aby pečující osoba byla na dítě přiměřeně naladěná a mohla dobře rozlišit stav dítěte, například správně identifikovala druh jeho pláče a pomohla mu jeho stav regulovat. Zároveň pečující osoba poskytuje dítěti „biologické zrcadlo“ v kontextu intuitivního rodičovství (Papoušek, Papoušek, 2002, in Vavřda, 2005), kdy přirozeně imituje dětské projevy a tyto projevy také přirozeně „označuje“ – v přijatelné míře je přehánění, což dítěti umožňuje naučit se identifikovat své vlastní stavy a nevnímat reakce rodiče jako nikoli zrcadlené, ale své vlastní. Langmeier a Krejčířová (2006) také hovoří o důležitosti synchronicity celých interakčních řetězců, nejen izolovaných reakcí na jednotlivé projevy dítěte, při kterých hraje důležitou roli nerozdělená pozornost a emoční vyladění, kdy dospělý sdílí pocity dítěte a zrcadlí je zpět svojí mimikou, způsobem řeči a celým svým chováním. Dítě tak podle autorů opakovaně zažívá zkušenost, že mu okolí rozumí a že své pocity může druhým sdělovat. Kolem druhého měsíce života se začíná u kojence objevovat úsměv, který má již sociální význam a je reakcí na tvář dospělého. Tento úsměv vyvolává u většiny dospělých automatickou odpověď jeho úsměvem. Bez ní by narušil vývoj dětského sociálního úsměvu, ale i pocit dítěte, že je schopno regulovat své prostředí, protože odpověď úsměvem dospělého na úsměv dítěte vykazuje velkou míru souvislosti mezi projevy dítěte a projevy v jeho okolí (Vavřda, 2005). Proces raných interakcí má nenahraditelný vliv také na vývoj řeči. Pečující osoba má

přirozenou tendenci (Dittrichová, Papoušek, Paul, 2004) opakovat předřečové projevy dítěte, přirozeně regredovat v souladu s jeho vývojovým stádiem a zároveň projevy dospělého mají svou vyzrálejší podobu, kterou se dítě snaží napodobovat (Langmeier, Krejčířová, 2006). Interakce mezi dítětem a pečující osobou také poskytuje prostor pro sdílenou pozornost a sdílený afekt, tak jak o nich hovoří Brazelton (např. Šulová, 2004). Autoři se shodují, že pečující osoba prostřednictvím interakcí výrazně formuje dítě od prvních dnů po jeho narození.

2.6 POTŘEBA STIMULACE A ODPOČINKU

Erikson nazývá kojenecké období receptivním, protože dítě je otevřeno pro přijímání podnětů z okolního světa (Vágnerová, 1996b). Stimulace podněty hraje pro jeho psychický i fyzický vývoj důležitou roli, jejich prostřednictvím se učí. Zároveň dvouměsíční dítě ještě neudrží dlouho pozornost a potřebuje od pečující osoby dostatečné vyladění vůči jeho potřebě střídání stimulace a odpočinku, kterou dítě dává samo najevo např. odvrácením pohledu, usnutím apod., a je nezbytné, aby dítě v čase, kdy potřebuje odpočívat, nebylo přepínáno množstvím stimulů (Langmeier, Krejčířová, 2006). Dítě ve dvou měsících vnímá všemi smysly a potřebuje všemi smysly také podněty přijímat. Kromě sluchu, hmatu a zraku je významná také potřeba tepelné stimulace (Šulová, 2004) prostřednictvím kontaktu s tělem pečující osoby – chováním v náruči a podobně. Zdviháním dítěte do náruče, jeho přenášením a polohováním v náruči se také stimuluje rovnovážné ústrojí - statokinetické čidlo. Pokud má dítě pro pečující osobu význam, věnuje mu nerozdělenou pozornost a je na ně dobře vyladěna, jsou smysly stimulovány péčí o biologické potřeby – při kojení, přebalování, koupání a také při mazlení, cvičení a hře, která se v tomto období skládá převážně z mimického a hlasového napodobování, kožní stimulace a pohybů s dítětem či částmi jeho těla. Dítě si na základě svého vývoje přirozeně vybírá vhodné podněty ke stimulaci. Děti otáčejí hlavičku v postýlce častěji ke straně, kde se vyskytuje pečující osoba, proto je třeba děti polohovat a měnit jejich umístění v postýlce tak, aby ve směru pečující osoby nenatáčelo hlavičku vždy na stejnou stranu. Polohování je také důležité pro správný vývoj svalů dětí a ve dvou měsících

by již dítě mělo na chvíli udržet hlavičku v poloze na bříšku při „pasení koníčku“ a měla by mu být tato poloha umožňována.

Piaget na základě preference podnětů dítětem vlastně rozlišil první vývojová období inteligence (Piaget, 1970). Dvouměsíční dítě se nachází v substádiu primárních cirkulárních reakcí, proto by mělo mít, jak jsem již uváděla v kapitole o biologických potřebách, možnost manipulace s vlastním tělem. Je ale také známo, že Piaget ve svých studiích a závěrech malé děti poněkud podcenil, a proto, domnívám se, by již dvouměsíční dítě mělo mít možnost kontaktu s hračkami, zejména chrastítka na hrazdičkách a podobně, které mu umožní sledovat projevy svého náhodného chování v okolním světě (když např. náhodně zavadí rukou o chrastítka a ono se rozhoupe), které již nevykazují naprosto přesnou kontingenci, tedy nejsou vždy naprosto totožné. Tyto projevy preferují děti v následujícím substádiu vývoje inteligence podle Piageta, v období sekundárních cirkulárních reakcí (Vavrda, 2005). Také pečující osoby jsou k vhodné stimulaci dítěte dobře intuitivně vybaveny. Papoušek (Dittrichová, Papoušek, Paul, 2004) popisuje řadu intuitivních projevů při péči o dítě raného věku, jako je pozdravení, imitace mimických a předřečových projevů, vyšší hlas při mluvení k dítěti, na který jsou tyto děti nejcitlivější, vzdálenost obličeje pečující osoby 20 – 25cm, na kterou dokážou takto staré děti nejlépe zaostřit svůj pohled, a celý bohatý rejstřík prototypických vzorců. Toto intuitivní chování pečujících osob usnadňuje dětem percepční a integrační zpracování (Dittrichová, Papoušek, Paul, 2004). Však stejně jako má na schopnost vyladění se pečující osoby na dítě, na správnou identifikaci jeho stavů a na jejich regulaci, vliv psychický stav pečující osoby a její schopnosti v této oblasti, psychopatologie, psychická zátěž či prožité a nezpracované trauma (Vavrda, 2005), tak také intuitivní rodičovství může být podle Papouška (Dittrichová, Papoušek, Paul, 2004) narušeno nepříznivými biologickými či sociálně-kulturními vlivy. Je tedy, podle mého názoru, důležité, aby v péči o děti umístěné v ústavech nebyly pečující osoby přetíženy a měly stále možnost vnímat dítě jako jedinečnou bytost, která svou existencí přináší potěšení i jim a nikoli jen jako objekt jejich péče. Stane-li se z péče o dítě rutinní záležitost, omezená na uspokojení biologických potřeb z důvodu nedostatku času, který může pečující osoba dítěti věnovat, může se, podle mého názoru, stát, že vlivem stereotypu a přetížení přestane intuitivně reagovat.

3. SOUČASNÁ ÚSTAVNÍ VÝCHOVA KOJENCŮ

V současné době existují dva hlavní druhy zařízení pro umístování kojenců, kterým je soudně určena ústavní výchova.

Jedním z nich jsou kojenecké ústavy, které spadají do resortu zdravotnictví a jejichž zřizovateli jsou kraje, nebo ve velkých městech, jako je Plzeň, Ostrava, Liberec a Brno, magistráty. Výjimku tvoří pražský kojenecký ústav v Krči, který je zvláštním primariátem Thomayerovi nemocnice. Kojenecké ústavy upravuje hlavně zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, který stanovuje, že zdravotní péče poskytovaná v kojeneckých ústavech se hradí z rozpočtu zřizovatele. Do kojeneckých ústavů jsou povětšinou umístovány děti ve věku do 0 do 3 let.

Druhým typem zařízení jsou zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které byly zakotveny v zákoně novelou zákona o rodině, provedenou zákonem č. 109/2002 Sb. Na základě novely zákona o rodině, může soud umístit dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc namísto do kojeneckého ústavu nebo dětského domova na neomezeně dlouhou dobu. Do té doby mohly soudy do těchto zařízení děti svěřovat jen na krátkou dobu předběžným opatřením. Tím se stala zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc legislativně plnohodnotnou alternativou k dětským domovům a kojeneckým ústavům, zároveň pokud je péče v nich rodinného typu, zákon stanovuje, že mají v umístování dětí přednost. Nicméně, to nelze aplikovat mechanicky, vždy je třeba vycházet z potřeb a zájmů konkrétního dítěte a v neposlední řadě z celkové odborné a materiálně-technické úrovně konkrétního zařízení. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc dále upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Fond ohrožených dětí je zřizovatelem šestnácti zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které nazývá Klokánky, ale existují i jiní zřizovatelé zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, jako například Sanatorium Javorník s. r. o., které je zřizovatelem tohoto zařízení ve Strakonících. Do klokánků jsou umístovány děti ve věku od 0 do 18 – 19 let (po dohodě do doby ukončení jejich studia).

EMPIRICKÁ ČÁST

1 CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem bakalářské práce je:

- poskytnout obraz organizace a péče o kojence ve věku přibližně dva měsíce v kojeneckém ústavu a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – Klokánku
- porovnat tuto péči s vývojovými potřebami dětí s ohledem na odbornou literaturu analyzovanou v teoretické části práce

Výzkumné otázky:

- Který systém ústavní výchovy kojenců je organizován lépe z pohledu uspokojení potřeb kojence
- Které zařízení poskytuje pečujícím osobám lepší podmínky pro naplňování všestranné péče
- Které zařízení lépe strukturuje čas ve vztahu k vývojovým potřebám dítěte

2 METODY SBĚRU A ZPRACOVÁNÍ DAT

Jako hlavní metodu pro sběr dat jsem zvolila pozorování. Hendl (2008) uvádí, že pozorování spíše než rozhovor představuje snahu zjistit, co se skutečně děje. Nemohu s tímto tvrzením zcela souhlasit, protože v případě zkoumání roviny prožitku jedince nám většinou poskytne přesnější informace dobře vedený rozhovor s ním, než pozorování jeho chování. V oblasti mého výzkumu však musím dát autorovi za pravdu, protože kojenců se ještě nemohu zeptat na to, jak péči v ústavech prožívají, a pouhý rozhovor se zaměstnanci zařízení, bez osobního seznámení se s prostředím, by mohl být zavádějící. Zároveň jsem ale použila rozhovor jako doplňkovou metodu sběru dat, protože některé skutečnosti, zvláště věci organizace a chodu zařízení by se nedaly vypořádat během dvanácti hodin. Další informace

jsem čerpala z internetových stránek obou zařízení, s některými údaji o Klokánku v Hostivici jsem byla seznámena již v minulosti jako zaměstnanec.

Výzkumné šetření v mosteckém kojeneckém ústavu probíhalo během jednoho pracovního dne, některé doplňující rozhovory ještě předcházející a následující dny telefonicky.

Výzkumné šetření v Klokánku probíhalo během dvou pracovních dnů. První den jsem provedla některé rozhovory a druhý den pozorování.

2.1 POZOROVÁNÍ

Pozorování v obou zařízeních jsem prováděla v jeden pracovní den v čase od 7 do 19 hodin. Jednalo se o otevřené strukturované pozorování v přirozených podmínkách, ve kterém jsem figurovala, na základě míry účasti podle Hendla (2008), v roli pozorovatele jako účastníka. Účastníci pozorování si byli mé činnosti vědomi, do dění jsem však nijak nezasahovala. Samozřejmě je vhodné se na tomto místě zamyslet nad možností účastnic – pečujících osob – modulovat své chování, aby jejich péče vynikla v lepším světle, na výsledky by to však nemělo mít velký vliv. Zjišťuji, které zařízení poskytuje svým zaměstnancům lepší podmínky pro naplňování kojeneckých potřeb, nikoli kvalitu péče jednotlivých zaměstnanců. Druhou oblastí, kterou moje přítomnost v zařízení mohla ovlivnit, bylo chování dětí, které přirozeně reagují na přítomnost dospělého člověka. Proto jsem také zvolila pozorování péče o dvouměsíční dítě, které zatím nevnímá druhé osoby zcela jako subjekty, a má přítomnost tedy tolik neovlivňovala jeho chování, jak by tomu mohlo být např. u devítiměsíčního dítěte.

Před začátkem pozorování o něm bylo vedení zařízení a účastníci informováni. Pozorovaným pečujícím osobám jsem vysvětlila, že nemohu v průběhu pozorování do děje nijak zasahovat a nebudu jim tedy v jejich práci pomáhat a věnovat se dětem.

Pozorovaná data jsem zaznamenávala tužkou do pozorovacího archu, viz obr. 1.

2.1.1 POLOŽKY POZOROVACÍHO ARCHU

Čas

Do této kategorie jsem zaznamenávala časový rozsah jednotlivých událostí, přičemž primární bylo správně časově zaznamenat lokalizaci dítěte, jeho projevy, reakce pečující osoby na projevy dítěte - přímou péči.

Lokalizace dítěte

Tato kategorie obsahuje záznamy o místě, na kterém se dítě nacházelo, o jeho poloze a odění, případně příkrývce.

Projevy dítěte

V této kategorii je zaznamenáno chování dítěte.

Lokalizace a činnost pečující osoby

Tato kategorie obsahuje údaje o tom, kde se pečující osoba nacházela a co dělala.

Reakce pečující osoby na projevy dítěte, přímá péče

Do této kategorie záznamového archu jsem uváděla přímou péči pečující osoby a dalších osob o pozorované dítě. Jsou to tedy údaje o činnosti pečující osoby a dalších osob, které bezprostředně naplňovaly potřeby dítěte. Jsou to informace také o dění, kdy byla pečující, nebo jiná osoba jakýmkoli způsobem s pozorovaným dítětem v kontaktu, přestože svou pozornost rozdělovala i na jiné činnosti.

Ostatní dění v místnosti

V této kategorii jsou zaznamenány údaje o ostatním dění v místnosti, ve které se nacházelo pozorované dítě. V detailnosti záznamu byla v důležitosti na posledním místě.

Primárními byly položky čas, lokalizace dítěte, projevy dítěte a reakce pečující osoby na projevy dítěte. Vyplnění těchto položek jsem považovala za přednostní. Proto jsem pozorovanou dobu trávila v místnosti a dohledu pozorovaného dítěte a přemísťovala se spolu s ním. Položku lokalizace a činnost pečující osoby jsem vyplňovala, pouze pokud byla pečující osoba v mém dohledu, respektive ve stejné místnosti jako pozorované dítě. Položku ostatní dění v místnosti jsem také pochopitelně vztahovala na místnost, ve které se nacházelo pozorované dítě. Někdy jsem do archu zaznamenala i údaje o dění probíhajícím v jiné místnosti, tyto informace jsem získala z komunikace pozorovaných osob. Při záznamech do pozorovacího archu jsem používala zkratky. Jejich vysvětlivky uvádím ve vysvětlivkách u jednotlivých pozorování v přílohách.

Jména účastníků pozorování byla změněna.

Obr. 1. Pozorovací arch

čas	Lokalizace dítěte	Projevy dítěte	Lokalizace a činnost pečující osoby	Reakce pečující osoby na projevy dítěte, přímá péče	Ostatní dění v místnosti

2.2 ROZHOVOR

Pro zjišťování informací o organizaci péče v obou zařízeních jsem použila polostrukturovaný rozhovor. V mosteckém kojeneckém ústavu jsem se dotazovala ředitelky, vrchní sestry, staniční sestry a sestry – nejbližší pečující osoby pozorovaného dítěte, která byla jedním z účastníků pozorování. V hostovickém Klokánku jsem rozhovory prováděla s vedoucí, sociální pracovnící a tetou – nejbližší pečující osobou pozorovaného dítěte, která byla jednou z účastníků pozorování.

2.2.1 OTÁZKY OBSAŽENÉ V ROZHOVORU

- Kdo je zřizovatelem ústavu/zařízení
- Kde ústav/zařízení získává finanční zdroje na provoz
- Potýká se ústav/zařízení s finančními problémy
- Jaká je personální struktura ústavu/zařízení
- Jaké jsou podmínky pro přijímání zaměstnanců
- Jaké jsou principy péče o kojence v zařízení
- Jak je péče o děti v ústavu organizována
- Existují dokumenty, podle kterých se nejbližší pečující osoby dětí – sestry/tety při své práci řídí
- Co tyto dokumenty obsahují
- Jaká je anamnéza dětí
- Kolik je nejbližších pečujících osob pozorovaného dítěte a jak se v péči o ně střídají
- Jakým způsobem ústav/zařízení vede záznamy o pozorovaném dítěti
- Co považuje vedení ústavu/zařízení za důležité při prezentaci ústavu/zařízení sdělit

3 VÝZKUMNÝ SOUBOR

3.1 KOJENECKÝ ÚSTAV

Pro výzkumné šetření v kojeneckém ústavu jsem zvolila kojenecký ústav v Mostě, který je jedním ze dvou pracovišť Kojeneckých ústavů Ústeckého kraje. Jeho hlavním posláním je: „zabezpečit péči a výchovu dětem, jejichž rodina selhala, o něž rodiče nemají zájem, či se nemohou z různých důvodů o děti starat“ (<http://www.kumost.cz/o-nas/>). Zřizovatelem Kojeneckých ústavů Ústeckého kraje je Ústecký kraj, který také plně financuje jeho provoz. Sponzorské dary využívá ústav pro nadstandardní vybavení. Do kojeneckého ústavu v Mostě jsou umísťovány děti do věku cca tři let. Zařízení má šest oddělení, která poskytují 126 lůžek. Součástí ústavu je také zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Toto zařízení je samostatné oddělení, kde se umísťují děti v akutních případech v rámci předběžných opatření apod. Péče na tomto oddělení stojí na stejných principech jako na ostatních odděleních. Výzkumné šetření jsem prováděla v oddělení pro kojence, které má kapacitu 18 míst.

3.2 KLOKÁNEK

Jako reprezentanta Klokáneků – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Fondu ohrožených dětí, jsem vybrala Klokánek v Hostivici. „Klokánek je projekt Fondu ohrožených dětí, jehož cílem je nabídnout dětem namísto ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči na dobu, dokud se nemohou vrátit zpět do své rodiny, nebo dokud pro ně není nalezena trvalá náhradní rodinná péče (osvojení, pěstounská péče, svěření do výchovy třetí osoby).“ (<http://www.fod.cz/klokane.htm>) Hostivický Klokánek poskytuje místa pro 48 dětí ve věku od 0 do cca 18 let. Rozpočet Klokáneků hradí Fond ohrožených dětí, na který získává finanční prostředky od krajů, Ministerstva práce a sociálních věcí, prostřednictvím dotací a nejrozumnějších grantů a od sponzorů a dárců.

3.3 POZOROVANÉ DĚTI

3.3.1 VÝBĚR DĚTÍ

Shledala jsem jako nejvhodnější vybrat k pozorování děti ve věku cca dva měsíce. Jedním z důvodů je skutečnost, že děti jsou velmi citlivé na přítomnost neznámých osob, a chování staršího kojence by mohla má přítomnost ovlivňovat. Zároveň jsem považovala za vhodné, aby se jednalo o děti, které mají co nejpodobnější osobní historii, v čemž je nízký věk dětí velkou výhodou. Dalším mým požadavkem bylo, aby oba kojenci byli stejného pohlaví, aby se u pečujících osob při péči neobjevovaly rozdílné genderové stereotypy. Již chování dětí nejmladšího věku je individuálně specifické. Považovala jsem také za vhodné, aby si v něm byly pozorované děti podobné, aby přílišná rozdílnost v chování obou dětí neovlivňovala validitu výsledků. Najít však dvě dvouměsíční děti, které by měly stejný temperament a prenatální a postnatální historii byl obtížný úkol. Nakonec se mi podařilo zajistit pro pozorování péče v obou zařízeních níže popsané děti.

3.3.2 PAVLÍK – KOJENECKÝ ÚSTAV

- Věk 65 dnů
- Narozen v porodnici
- Umístění do kojeneckého ústavu přímo z porodnice
- Teratogenní vlivy – matka užívala v těhotenství pervitin
- Zdravotní stav - zdrav
- Neurologický nález – předpokládaný abstinenční syndrom se projevil jen jako mírný neklid. Držení hlavy více doprava, zvýšené svalové napětí v horních a dolních končetinách

3.3.3 ADÁMEK – KLOKÁNEK

- Věk 53 dní
- Narozen v porodnici
- Umístěn do Klokánku přímo z porodnice
- Teratogenní vlivy – matka užívala v těhotenství pervitin
- Zdravotní stav – zdrav, do 5 týdnů trpěl vyprazdňovacími obtížemi (zácpou)
- Neurologický nález – převrácený biorytmus

3.4 POZOROVANÉ PEČUJÍCÍ OSOBY

3.4.1 SESTRA – KOJENECKÝ ÚSTAV

- Věk – 58 let
- Vzdělání – střední zdravotnické: dětská sestra

3.4.2 TETA – KLOKÁNEK

- Věk – 49
- Vzdělání – střední ekonomické, rekvalifikační kurz: pracovník v sociálních službách

3.5 OSTATNÍ ÚČASTNÍCI POZOROVÁNÍ

Ostatními účastníky pozorování byly hlavně děti, které s pozorovaným kojencem žijí v jednom bytě, ale i všechny další osoby, které v pozorované době byly s pozorovaným kojencem v kontaktu nebo se jen vyskytovaly ve stejné místnosti jako on.

3.5.1 OSTATNÍ POZOROVANÉ DĚTI – KOJENECKÝ ÚSTAV

- Eva – věk 1 měs.
- Petr – věk 1 měs.
- Radek – věk 2 měs.
- Tomáš – věk 4 měs.
- Nikola – věk 6 měs.

3.5.2 OSTATNÍ POZOROVANÉ DĚTI – KLOKÁNEK

- Monika – 4 roky, v Klokánku s dvěma sestrami umístěnými dočasně v jiném bytě
- Denisa – 9 let, sestra Kristýny
- Kristýna – 12 let, sestra Denisy

4 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

4.1 KOJENECKÝ ÚSTAV V MOSTĚ

Kojenecké ústavy Ústeckého kraje usilují o registraci zdravotnického zařízení. Vypracovávají zdravotní standardy (které si upravují podle standardů následné péče, protože žádné standardy pro kojenecké ústavy zatím neexistují) a jsou otevřeny spolupráci a výměně informací mezi ostatními kojeneckými ústavami. Budova, ve které sídlí mostecký kojenecký ústav, byla již pro účely péče o opuštěné děti postavena a péče o kojence a batolata v něm má dlouhou tradici. Způsob péče o děti zde v minulé době sami zaměstnanci popisují nechvalně a politika tohoto ústavu je již řadu let vedena v duchu modernizace, humanizace, transparentnosti a otevřenosti. Kojenecké ústavy Ústeckého kraje se také nepotýkají s žádnými finančními problémy, což je znát nejen na celkovém vzhledu a vybavení ústavu.

4.1.1 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ DĚTÍ

Kojenecké oddělení v mosteckém kojeneckém ústavu má kapacitu osmnáct dětí, nachází se ve třetím patře v levém křídle zrekonstruované budovy a je rozděleno do tří samostatných částí, které jsou nazývány „bytečky“. V každém „bytečku“ je šest lůžek a žije v něm šest dětí podobného věku. Ve dvou z těchto „bytečků“ žijí nejmladší děti do věku cca šesti měsíců, třetí „byteček“ je určen dětem od přibližně šesti měsíců do cca deseti měsíců. Starší děti jsou umístovány na jiná oddělení. Ústavní lékařka určuje, kdy je dítě zralé přestoupit do dalšího oddělení. To není dáno striktně věkem, ale vývojovou úrovní dítěte. Podle sestry, jejíž péči jsem pozorovala, dítě z „bytečku“ pro nejmladší děti odchází, když mu již lékařka do jídelníčku zařadí kaši a ze třetího „bytečku“, a tím i celého kojeneckého oddělení, odcházejí děti, které se naučily chodit. Ty jsou přemístěny do oddělení batolat o patro výše. Děti tedy v průběhu celého svého pobytu v tomto ústavu vystřídají několikrát primární pečující osoby i dětský kolektiv a žijí výhradně ve společnosti vrstevníků, pomineme-li dospělé pečující osoby.

„Byteček“ nejmladších dětí se skládá ze dvou místností spojených dveřmi, z nichž do obou se dá vstoupit z hlavní chodby. První místnost, kterou v pozorování nazývám „obývací“, je rozdělena dřevěným plůtkem na herní kout a prostor pro péči sestry.

Podlaha herního koutu je pokryta modrým kobercem, při jedné stěně je umístěn světlý nábytek, ve kterém jsou uloženy a vystaveny dětské hračky, hudební, hlavně malé Orffovy, nástroje a rádio. Na jedné straně koutu je křeslo, na druhé malý gauč a tzv. „manéžka“ - dřevěná ohrádka se zvednutým dnem. Na koberci leží tři podložky pokryté dekami, na každé podložce stojí plastová hrazdička se zavěšenými chrastítky. Dále tu jsou umístěny dětské sedačky, nikoli automobilové, ale látkové, vyztužené drátem, ve kterých se dá dítě mírně pohupovat. U obou sedaček je také hrazdička s chrastítky.

Část místnosti blíže ke dveřím je určena pro péči sestry, stojí zde přebalovací pult, u kterého je umístěna elektrická odsávačka, skříňky na dětské oblečení, pleny a na další potřebné věci. Vedle přebalovacího pultu je nerezový dřez ve tvaru dětské

vany. Vedle přebalovacího pultu stojí také vozík na špinavé prádlo a pleny. Z druhé strany vedle dveří má sestra stůl, dvě židle, skříňky na dokumentaci dětí a váhu.

Druhou místnost nazývám „ložnici“, tady je umístěno šest dřevěných dětských postýlek. Nad dvěma postelemi jsou zavěšeny hrací strojky s plyšovými zvířátky, které se po natažení strojku točí. V každé posteli má dítě „spací pytel“, který se po straně rozepíná zipem a v horní části je ušit jako tílko na ramínka. Dítěti, které v něm leží, tedy zcela koukají ruce, přesto z něj při otáčení nemůže „spacák“ nijak spadnout. Dále má každé dítě v posteli deku, tenký polštář a senzorickou podložku, která signalizuje, pokud dítě přestane dýchat. Z boku každé postele visí křestní jméno dítěte.

Obě místnosti jsou dobře větratelné a osvětlené okny. Vše je vkusné, pro děti vhodně barevné, nové a čisté.

Plánek bytu viz příloha č. 1.

4.1.2 ZAMĚSTNANCI

V čele Kojeneckých ústavů Ústeckého kraje stojí ředitelka. Dalšími zaměstnanci v Mosteckém kojeneckém ústavu jsou psycholog, sociální pracovníce, lékařka, hlavní sestra, vrchní sestra, staniční sestry, sestry, ošetřovatelky a zaměstnanci stravovacího a technickohospodářského úseku. Na pozice nejbližších pečujících osob dětí jsou přijímány buďto všeobecné zdravotní sestry, které absolvovali specializovaný kurz, nebo dětské sestry specialistky. Na kojeneckém oddělení mohou pracovat pouze dětské sestry specialistky. Podle informací vrchní sestry jsou sestry na pracovní místa vybírány podle jejich vztahu k dětem a podle referencí z předchozích pracovišť. Při výběru preferují osoby, které budou vnímavé k dětským potřebám a poskytnou jim dostatek lásky a fyzického kontaktu. Vrchní sestra hovořila o dětských potřebách citu a náruče už v nejranějším věku. Jsou tu podle jejích slov zaměstnány i pracovníce z doby předchozího fungování ústavu, které musí k takovému přístupu k dětem vést. Sestra, která nastoupí do zaměstnání, pracuje tři roky pod dohledem a vypracovává odbornou písemnou práci. To jí však nebrání

sloužit sama přes den na jednom „bytečku“, nebo přes noc na celém oddělení. Je jen více metodicky vedena a kontrolována.

V průběhu zaměstnání již sestry nemají povinnost absolvovat další školení, pouze v rámci statusu registrovaná sestra si sestry sami vybírají a zařizují školení, ta jim ale ústav neukládá. Občas si údajně některé sestry dobrovolně připraví přednášku pro ostatní o nějakém aktuálním tématu (např. o hepatitidě apod.) Supervize v mosteckém kojeneckém ústavu neprobíhá.

4.1.3. VNITŘNÍ ORGANIZACE PÉČE

Kojenecké oddělení vede jedna staniční sestra, pod jejímž vedením pracují sestry a ošetrovatelka. Ošetrovatelka na tomto oddělení pouze uklízí, pomáhat s péčí mohou ošetrovatelky až u starších dětí.

Ke každému „bytečku“ přísluší tři sestry, které pracují na denní a noční dvanáctihodinové směny. Denní směnu, která trvá od 7 do 19 hod., na jednom „bytečku“ slouží vždy jedna sestra dva dny po sobě a v následujících čtyřech dnech jí v denní službě vystřídají další dvě sestry, každá z nich opět slouží dva dny po sobě denní směnu. V následujících čtyřech dnech denního volna jsou sestry různě přidělovány na noční směny, které však slouží jedna sestra na celém oddělení sama. U dětí se tedy během dnů střídají tři pečující osoby, během nocí pak všechny sestry z oddělení. Noční směna začíná v 19 hod. a končí v 7 hod.

V péči se sestry řídí standardy, jejichž součástí je také denní řád dětí, který určuje, kdy sestra vykonává kterou činnost a s jakými dětmi. Podle slov vrchní sestry však mají mít individuální potřeby dětí přednost před pravidly. V praxi by to podle ní mělo vypadat tak, že pokud např. dítě spí, nebude v čase stravy buzeno, ale sestra s krmením počká, až se probudí. Určitý řád v péči však musí podle slov vrchní sestry existovat, aby se dala péče o šest dětí jednou osobou zvládnout. Sestry nejsou povinny podepisovat, že denní řád dětí četly, mohou do něj v případě potřeby nahlédnout, ale v praxi se s ním nové sestry seznamují za provozu.

V tomto ústavu děti dostávají jako náhražku mateřského mléka Hamilo. Dětem do 1 měsíce je podávána strava sedmkrát a starším dětem šestkrát denně. Proto sestry začínají při krmení ve čtyři hodiny ráno nejmladšími dětmi a při krmení v devět hodin ráno staršími. Starší děti se tak dostanou později na řadu a lépe vydrží do krmení v devět hodin. Nejmladším se naopak prodlouží dvouhodinová pauza mezi intervaly ranní stravy. Děti od šesti měsíců se přes noc nekrmí vůbec, pokud brečí, dostávají čaj. Sestra má na noc několik náhradních dávek Hamila pro děti, které by v noci nemohli vydržet do obvyklých časů krmení. Podle slov pozorované sestry sestra při noční směně chodí každých dvacet minut děti kontrolovat a krmí děti individuálně v čase, kdy brečí. Přesto je i noční krmení s největší pravděpodobností strukturované, protože sama mluvila o nočních hodinách krmení. Po ranním krmení nejmladších dětí jsou děti starší jednoho měsíce koupany a posléze umístovány do hracího koutu na zem na podložku k hračkám s chrastítky, do sedaček s hračkami s chrastítky, jen tak na koberec k hračkám nebo do „manéžky“ s hračkami. Děti mladší tráví většinu času v ložnici v postýlce. Po vykoupání následuje kolem deváté hodiny opět krmení. Strava pro děti se vyrábí v ústavní kuchyni, která splňuje vysoké hygienické normy. V čase krmení jsou z kuchyně posílány láhve s připraveným mlékem či kaší výtahem. Láhve jsou popsány, aby sestry věděly, kterému dítěti je která určena. Stravu si sestry vyzvednou ve výtahu a přihřejí jí v mikrovlnné troubě v kuchyňce na svém oddělení. Děti krmí sedíc na židli v „bytečku“. Když sestra nakrmí všechny děti, odnáší do kuchyňky vypláchnout láhve a vrátit do výtahu. Při vhodném počasí jsou děti na dopolední spaní dávány na terasu v tomto patře budovy do postýlek a kočárků. Děti z „bytečků“ do šesti měsíců se jiným způsobem nedostanou ven. V čase spánku dětí sestry odcházejí na sesternu.

Po spánku jsou děti opět nakrmeny, přebaleny a dány do hracího koutu. Děti se přebalují ráno, v poledne a večer, v případě stolice také podle potřeby. Sestra má k dispozici vozík, na který dává špinavé prádlo a do pytle použité pleny. Ten pak může odvést do skladu, vyložit a přivést si na něm čisté pleny a prádlo, které posléze zakládá do poliček. V 15 hodin jsou děti opět krmeny. Po krmení jsou ukládány ke spánku. Po spánku jsou děti nahé váženy. Děti do 5 kg se váží každý den, děti do

jednoho roku jednou za týden a od jednoho roku jednou za měsíc. Po vážení si děti opět „hrají“ v dětském koutku, nebo leží v postýlkách. Kolem 18. hodiny jsou děti krmeny, děti do jednoho měsíce koupany, starší omývány a převlékány na spaní a odnášeny do postýlek.

Všechny děti na oddělení absolvují jednou denně fyzioterapii s fyzioterapeutkou po dobu zhruba dvaceti minut, která si v průběhu dne chodí pro jednotlivé děti, odnáší si je do pracovny a po terapii je zase přináší nazpět. Během dne „bytečky“ několikrát kontaktuje lékařka a ptá se sester, jestli něco nepotřebují a jestli jsou děti v pořádku. Lékařka také zapisuje do karet dětí léky a vitamíny, podle zápisů se sestry řídí v jejich podávání.

Sestry každý den zapisují do společného sešitu pro jeden „byteček“ zápis o chování a zdravotním stavu dětí, případně další informace o nich. Do karet dětí zapisují jejich váhu, příjem stravy v ml, stolici, léky které podaly, fyzioterapii a teplotu. Každá sestra má také přidělené dvě děti, o kterých v předem stanovených dnech vyplňuje arch se Strassmeierovým cvičením pro děti raného věku. Teta zaznamenává, zda dítě v daném věku vykazuje příslušné chování a schopnosti.

4.1.4 POZOROVÁNÍ PÉČE

4.1.4.1 Kvalitativní vyhodnocení

4.1.4.1.1 Celkové dění

Pozorovaná sestra s Pavlíkem i ostatními dětmi zacházela vlídně a s citem. Péči přizpůsobovala zaběhnutému řádu více než potřebám dětí. Dětem se přizpůsobovala do té míry, že pokud některé dítě spalo, sestra přednostně nakrmila nebo vykoupala ostatní děti a nakonec probudila jej. Také pokud některé dítě brečelo, většinou ho upřednostnila v čase krmení před ostatními. Během péče o Pavlíka i o ostatní děti na ně téměř vždy mluvila, někdy se usmála, většinou však během jedné ošetřovatelské činnosti s jedním dítětem řekla jednu, nebo dvě věty. Bylo znát, že sestra si je vědoma potřeby interakce a komunikace s dětmi a snaží se tuto svou povinnost

naplnit. Zároveň jí omezuje na minimum. Výjimku tvořil čtyřměsíční Tomáš, který je, jak sama řekla, jejím oblíbencem. S ním interakce byla většinou živější a přirozenější, iniciovaná osobním vztahem. Jediná pusinka, která zde během dne padla, patřila Tomáškově. Při ošetrovatelských činnostech, jako je přebalování, koupání, převlékání, krmení, sestra postupovala velmi profesionálně, každá činnost trvala jen nezbytnou dobu, aby vše stihla podle časového rozpisu. Pohlazení nebo jiná pro dítě příjemná taktilní stimulace, se během těchto činností vyskytovala minimálně. Péče byla tedy hospodárná, nikoli však zbrklá nebo ukvapená. Sestra postupovala vždy jistě a pečlivě. Při odsávání rýmy byla sestra velice šikovná, proces byl pro Pavlíka rychlý a téměř nebrečel. Stereotyp v práci se projevoval i při hudební chvilce, kterou mají děti stanovenou v čase mezi ranním koupáním a krmením. Bylo zřejmé, že teta vykonává činnost proto, aby byla splněna.

Sestra strávila většinu času v „bytečku“ v pohybu, sedla si pouze na krmení, psaní záznamů o dětech, a když si na chvíli vzala děti v hracím koutě na klín. V čase spánku děti pak odcházela na sesternu za ostatními sestrami. Během této doby děti střídavě spaly, byly vzhůru nebo brčely. Pozorovaná sestra se na ně přišla jednou podívat a utišíť je v čase dopoledního spaní. Také sestra z vedlejšího „bytečku“ se na děti přišla několikrát podívat. Děti strávily dvě a půl hodiny v čase spánku na terase, přestože některé po celou dobu nespaly. Výjimkou byl chlapec z „bytečku“ starších dětí, který asi osm minut velmi nahlas brečel. Přišla pro něj hodinu před ukončením spánku sestra a odnesla ho.

Při krmení si pozorovaná sestra brala děti zády na klín, jednou rukou jim podpírala hlavičku a druhou držela láhev. Děti krmila s nerozdělenou pozorností, dívala se jím do tváře. Po nakrmení většinou nečekala s dětmi v náruči, až si odříhnou, ale pokládala je na břicho nebo do sedačky.

Odpoledne děti spaly v „ložnici“ v postelích, sestra odešla na sesternu a během hodinu a půl trvajícího času spánku děti se na ně nepřišla podívat, přestože, jak řekla, slyšela, že pláčou.

Odpoledne přišla exkurze studentů ze střední zdravotnické školy. Studentky a jeden student strávili na „bytečku“ přibližně hodinu, během které někteří z nich odcházeli a

přicházeli i z ostatních dvou „bytečků“. Jedna studentka tu na základě domluvy zůstala i po odchodu ostatních studentů a pomáhala sestře s krmením a ukládáním dětí ke spánku. Nejvíce se věnovala Tomáškově, kterého si oblíbila již na minulé exkurzi. Studenti k dětem přistupovali s nadšením, byl na nich znát živý zájem o děti i to, že „mazlení“ s nimi přináší potěšení i jim. Zároveň se však věnovali dětem s rozdělenou pozorností, povídali si mezi sebou, zabývali se svými telefony apod. Tato exkurze se konala ke konci školního roku podruhé, během roku exkurze nebývají, na kojenecké oddělení dochází jedna dobrovolnice k dětem v „bytečku“ od půl roku.

4.1.4.1.2 Pavlík a péče o něj

Pavlík je vývojově téměř v normě, udrží chvíli hlavičku vzpřímeně při „pasení koníčků“, má rozvinutý sociální úsměv. Působí jako v substádiu sekundárních cirkulárních reakcí vývoje inteligence, velice často mimovolně pohybem končetin rozhoupává chrastítka na hrazičce a pozoruje je. V poloze „pasení koníčků“ drží lokty vzdáleněji od těla. Jeho držení těla je asymetrické, není na první pohled patrné, ale častěji otáčí hlavičku a drží v poloze na pravé straně. Fyzioterapeutka s ním cvičí jednou denně Vojtovu metodu cca 20 minut.

Nejvíce času během dne Pavlík strávil v posteli či kočárku, přestože celou dobu nespál. Po tomto čas sestra na jeho pláč reagovala minimálně. Na druhém místě ve stráveném čase byla podložka na zemi, na které Pavlík ležel někdy na břiše, ale většinou na zádech pod hrazičkou, a rozhoupával chrastítka. Pokud Pavlík plakal v jiném čase, než čase spánku, sestra se ho snažila utišit dudlíkem, hlasem nebo chrastítkem, pokud se zrovna nevěnovala jiné činnosti. Při přímé ošetrovatelské péči o Pavlíka se mu věnovala s nerozdělenou pozorností, většinou na něj promluvila mile jednu až dvě věty. Několikrát došlo i ke krátkému vyladění a zrcadlení při odpovědi úsměvem, a také k verbálnímu označování stavu, když Pavlík broukal a sestra k němu tváří v tvář mluvila vyšším hlasem „Povídej mi něco, no tak povídej.“ Při krmení měla sestra Pavlíka na klíně, jednou rukou mu podpírala hlavu a druhou držela lahev. Dívala se mu do obličeje a vždy k němu alespoň jednou promluvila.

4.1.4.2 Kvantitativní vyhodnocení

Pavlík strávil během pozorované doby (v čase od 7:00 do 19:00):

v náruči sestry - pečující osoby 44 minut

v náruči fyzioterapeutky 2 min.

v náruči studenta/ek 20,5 min.

Pavlík strávil v pozorované době v lidské náruči celkem **66,5 min.**

Pavlík měl během pozorované doby potencionální příležitost k interakci:

se sestrou – pečující osobou 78 min.

s fyzioterapeutkou 24 min.

se studentem/kami 44min.

Pavlík měl během pozorované doby **146 min.** potencionální příležitost k interakci

Nejdéle Pavlík strávil v posteli či kočárku a to 313 min.

Druhý Pavlíkův nejdéle strávený čas byl v hracím koutě na podložce s hrazičkou a chrastítka a to 159 min.

4.1.5 ZÁVĚR

Vedení Kojeneckých ústavů Ústeckého kraje pracuje v duchu humanizace a modernizace ústavu. Jedna sestra v kojeneckém oddělení pečuje o šest přibližně stejně starých dětí umístěných v jednom „bytečku“. Tráví s dětmi dvě denní dvanáctihodinové směny, v nichž se střídá s dalšími dvěma sestrami. V nočních směnách se u dětí střídají sestry z celého oddělení. Sestra vykonává péči podle

zaběhlého řádu, dětským potřebám se přizpůsobuje v rámci tohoto řádu. Práce podle řádu je ve své podstatě stereotypní, ale zároveň péče o šest přibližně stejně starých dětí by s největší pravděpodobností nebylo možné bez zavedeného schématu zvládnout. Sestra ve svém chování vykazovala kladný, přátelský vztah k dětem a svou práci vykovávala jistě a zodpovědně. O interakci s dětmi se snažila, zároveň při ní šetřila energií, byl na ní patrný vliv stereotypní práce, ne ale vždy. Dětem se věnovala rovnoměrně, její oblíbené dítě se těšilo jejímu většímu vyladění. Veškerý čas sestra trávila v „bytečku“ s dětmi s výjimkou času vyhrazeného pro spánek dětí, ve kterém odcházela na sesternu.

Pozorovaný Pavlík strávil nejvíce času v posteli či kočárku, druhé nejčastější místo kde se Pavlík nacházel, bylo v herním koutě na podložce s hrazičkou a chrastítky. V náruči pečující osoby byl během dne 44 minut. Celkově strávil 67 minut v lidské náruči. Příležitostí k interakci s pečující osobou měl Pavlík během dne 78 minut, celkově k interakci se všemi přítomnými 146 minut.

4.2 KLOKÁNEK HOSTIVICE

Klokánek v Hostivici je, stejně jako ostatní Klokánky, zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Usiluje o to, být alternativou ke kojeneckým ústavům a dětským domovům s důrazem na přiblížení poskytované péče rodině. Přednosti Klokáneků vidí zakladatelé v možnosti umístit sourozence společně do jednoho zařízení, dokonce i bytu. V ústavech by byli rozděleni na základě svého věku do různých oddělení. Za druhý klad tohoto zařízení je považována existence dvou stabilních pečujících osob, které se střídají v péči o děti žijící v jednom bytě po týdnu, který s nimi tráví nepřetržitě.

Klokánky se potýkají s finančními problémy, které se nejčastěji projevují pravidelným opožděním platů zaměstnanců o několik dnů až týdnů. Zatím se ale nestalo, že by chyběly peníze pro péči o děti a provoz bytů.

4.2.1 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ DĚTÍ

V budově hostovického klokánku je dvanáct bytů. Každý byt má předsíň, koupelnu, toaletu, obývací pokoj s kuchyňským koutem a dětský pokoj, jeden z bytů v hostovickém klokánku má dětské pokoje dva. V dětských pokojích jsou vždy tři lůžka. Na každém bytě je dále jedna dětská postýlka, umístěná buď v obýváku, nebo v dětském pokoji.

Byt, ve kterém jsem prováděla pozorování, začíná chodbou, ze které se vchází do koupelny spojené s toaletou a do obývacího pokoje. Ten je prostorný, obdélníkového tvaru, na jednom konci blíže předsíni zakončen kuchyňským koutem. Naproti dveřím do předsíňe stojí jídelní stůl s židlemi a lavicí. Opěradlo lavice pomyslně odděluje prostor obýváku a kuchyně. Tento předěl je rovněž naznačen přechodem lina v koberec. V pokoji mají děti kočárky, panenky, dětské odstrkovadlo, malé kolo a nádobu s hračkami. Vedle místa pro hračky je přebalovací pult s věcmi pro kojence a dětská postýlka s nebesy. V postýlce je malý polštář a deka a nad postelí je umístěn hrací strojek se zavěšenými zvířátky. Obývací pokoj je také vybaven světlou obývací stěnou, televizí, křeslem a rozkládacím gaučem, na kterém teta v noci spí.

Dětský pokoj, do kterého se vchází z obýváku, je menší, obdélníkového tvaru, vybaven dvěma postelemi, jednou menší postelí pro předškolní dítě, psacím stolem s PC a skříněmi na oblečení a hračky dětí. Na zemi je koberec.

Celý byt je vkusně zařízen a barevně vymalován, na stěnách jsou zarámované fotky zde žijících dětí, obrázky a v kuchyni na zdi visí nástěnka. Vše je čisté a působí novějším vzhledem.

Plánek bytu viz příloha č. 2.

4.2.2 ZAMĚSTNANCI

Hostivický klokánek je řízen vedoucí. Dále zde pracuje psychologka, dvě sociální pracovnice, zdravotní sestra, herní terapeutka, pracovnice sponzoringu, účetní, čtyři

tety na denní směnu, kterým se říká „pomocné“, a „týdenní tety“. V Klokánku mohou pracovat i strýcové, v Hostivickém Klokánku však žádný nepracuje, proto budu dále v textu hovořit o tetách. „Týdenní tety“ jsou nejbližšími pečujícími osobami dětí. Při výběru zaměstnanců na všechny pracovní pozice musí aspiranti absolvovat psychologické vyšetření u odborníka. Jedná se o Šestnáctifaktorový osobnostní dotazník R. Cattella (16 PF), Lüscherův barvový test, Nedokončené věty, Kresba postavy, Baumtest a rozhovor. Expert/ka napíše z vyšetření zprávu, na základě které se vedení rozhodne, zda uchazeče přijme, či nikoli. Na tety „týdenní“ i „pomocné“ jsou při přijímání kladeny požadavky osobnostních předpokladů pro péči o děti, trestní bezúhonnosti, ukončeného středního vzdělání (i učňovského) a zkušeností s péčí o děti. V praxi však nejsou podmínky ukončeného vzdělání vždy dodrženy. Všechny tety jsou zaměstnány jako pracovnice v sociálních službách a během zaměstnání si musí dodělat rekvalifikační kurz pro tuto pozici (pokud nemají ukončené vzdělání sociální práce), který zabezpečuje FOD. Tety při přijetí podepisují vnitřní řád Klokánku Hostivice, viz příloha č. 2.

4.2.3 VNITŘNÍ ORGANIZACE PÉČE

V každém bytě žijí tři až čtyři děti, z nichž pouze jedno je kojeneček. Snahou Klokánků je umísťovat sourozence do jedné bytové jednotky společně. Sourozenci bývají rozděleni pouze v případech, že při jejich přijetí není volný potřebný počet míst v jednom bytě. Ke každému bytu náleží dvě „týdenní tety“. Každá z nich o děti pečuje nepřetržitě týden, poté se střídá s druhou tetou. Povinností „týdenní tety“ je pečovat o svěřené děti i o domácnost bytu po všech stránkách. Teta tedy kromě péče a výchovy dětí také vaří, pere, žehlí, chodí s dětmi k lékaři a na rodičovská sdružení a celkově pečuje o byt. Pro pomoc „týdenní tetě“ tu jsou „pomocné tety“. Každá z nich má na starosti tři byty a pomáhá většinou s žehlením, nákupy a hlídáním dětí, pokud je „týdenní teta“ s jinými dětmi u lékaře apod. „Pomocné tety“ chodí do práce pouze na ranní směnu. Tety v péči o děti jsou řízeny pouze vnitřním řádem, který upozorňuje na některé nutné skutečnosti péče o děti, ale neurčuje jim časovou strukturu dne, viz příloha č. 2. Tento řád je umístěn na nástěnce v každém bytě, na kterou jsou dále připevněny předávací protokoly, objednávky potravin, důležitá telefonní čísla, příp.

další informace. Teta se při své péči přizpůsobuje potřebám dětí, provozním vlivům a dalším domácím povinnostem. V organizaci dne bere v úvahu zájmové aktivity dětí, klokánkovské akce a návštěvy rodičů.

V Hostivickém Klokánku se „týdenní tety“ střídají během pondělního dopoledne. Při předávání obě podepíše protokol, do kterého předávající teta zaznamenala aktuální informace o dětech a důležitých skutečnostech nadcházejícího týdne. V pondělí dopoledne také „pomocné tety“ přivážejí nákup z Macra, který si na tento týden „týdenní tety“ do svého bytu objednaly. Pečivo, Sunar, Nutrilon, lékárenské, papírenské zboží a další drobnosti si tety nakupují sami. „Týdenní teta“ dostává od vedoucí Klokánku 500Kč na týden, v případě potřeby může požádat o navýšení. Finance musí na konci týdne řádně vyúčtovat.

Hostivická školka nemá kapacitu na přijetí klokánkovských dětí, proto je pro ně během dopoledne pořádána herní terapeutkou školka v Klokánku. Předškolní děti vozí tety do pražské školky.

Děti mohou po domluvě se sociálními pracovníky navštěvovat rodiče. Společný čas tráví v návštěvní místnosti, na zahradě nebo na vycházkách. Do bytů rodiče nemají přístup.

Za dětmi do Klokánku docházejí dobrovolníci/e, kteří tu pro ně pořádají doučování a zájmové aktivity. Některé děti navštěvují základní uměleckou školu a zájmové aktivity mimo zařízení.

Každé dítě má svůj sešit, do kterého „týdenní tety“ zapisují každý den jejich chování a další informace. U kojenců zaznamenávají kromě chování, jakou stravu jedli a kolik Nutrilonu či Sunaru vypili, údaje o stolici, medikaci a celkovém zdravotním stavu.

Při péči o kojence se teta řídí jeho individuálními potřebami. Chodí s kojencem na pravidelné lékařské prohlídky k dětské lékařce, stejně jako matky se svými malými dětmi. Zdravotní stav dětí a péči o ně také konzultují se zdravotní sestrou Klokánku. Při krmení dětí náhražkou mateřského mléka sestra doporučuje, aby nebyly krmeny

dříve než za tři hodiny. S ohledem na to tety krmí a přebalují kojence podle jeho potřeb.

4.2.4 POZOROVÁNÍ PÉČE

4.2.4.1 Kvalitativní vyhodnocení

4.2.4.1.1 Celkové dění

Den v pozorovaném bytě probíhal poklidně, docela připomínal dění v rodině. Tento dojem ale narušoval občasný příchod jiných tet a zaměstnanců Klokánku, kteří zaklepali a vcházeli hned bez vyzvání. Z návštěv tet bylo patrné, že se jedná o tradici, či zaběhlý způsob navštěvování se. „Cizí teta“ například přišla a rovnou si sedla ke stolu, domácí teta se nad tím nijak nepozastavovala. Interakce tet na mne působila dojmem, že mezi nimi panuje kamarádká atmosféra a přátelská výpomoc. Tety bez velkých proseb a řečí přiváděly své děti na pohlídání a bez velkých díky si je vyzvedávaly. Z průběhu dne byly také patrné určité rysy komunitního způsobu života, např. pracovní povinnosti plněné na bázi osobních vztahů mezi dospělými. Například údržbář dostal oběd a kávu, pak opravil okno v dětském pokoji a lavici.

To byl jen kamínek z mozaiky obrazu celkového fungování zařízení, v němž je podoba profesních povinností z určité části skutečně ovlivňována osobními vztahy. Ty mají však různou kvalitu a fungují na různých principech. Teta byla milá a vstřícná, v bytě panoval klid a pohoda. Atmosférou výpomoci a soudržnosti občas s příchodem nějaké tety prolнула jakási „nesnášenlivost“, namířená vůči třetí osobě, která byla z jejích slov patrná. Celkově na mne celá atmosféra působila dojmem, že v zařízení mezi dospělými hrají důležitou roli osobní vztahy. Pozorovaná teta v nich měla roli jakéhosi středu. Někteří zaměstnanci od ní očekávali pomoc a ochotu vyslechnout jejich problémy. S profesně výše postavenými pracovníky komunikace s tetou probíhala na profesionálnější rovině. V průběhu jednoho dne nebylo však možné vypořádat, zda i tato teta ve stejné míře využívá pomoci ostatních. Během pozorovaného dne si pouze prostřednictvím Denisky vypůjčila škrabku. K nikomu se s dětmi ani sama na návštěvu nevydala.

K dětem měla teta vlídný a vyrovnaný vztah. Na výbuchy vzteku Denisy reagovala klidně, během dne s dětmi rozmlouvala. Dopoledne se teta věnovala Moničce, která jí pomáhala vařit, odpoledne a večer Denisce při přípravě do školy, Moničce a Adélce (kterou přivedla teta z jiného bytu na pohlídání) při malování a hraní a povídala si s Kristýnkou. Impulzy k interakci vycházely z obou stran, byly klidné a přirozené, tak jak je situace přinášely. Ze strany tety nabyla patrná nějaká zvýšená snaha děti zaujmout nebo k něčemu motivovat. Vše probíhalo nenuceně a všedně. Děti si svou činnost a hru iniciovaly a vyhledávaly samy.

Teta během dne vařila, prala a prováděla drobný úklid. Odpoledne byla s Deniskou, Moničkou a Adámekem nakupovat. Deniska si u pokladny sama zaplatila sladkost. Kristýnky šla odpoledne ke koním mimo klokánek.

4.2.4.1.2 Adámek a péče o něj

Adámek se ukázal být přes den hodně spavý. V noci se však podle slov pozorované tety budí každé dvě až tři hodiny a pláče, po chvíli zase usíná. V minulosti měl problémy s vyprazdňováním a teta mu dle rady lékařky pomáhala fyzickým cvičením a přechodem ze Sunaru na Nutrilon.

Na bříšku v poloze „pasení koníčků“ vydrží jen velmi krátce, hlavu zvedne pouze do vodorovné polohy. Ruce v této poloze drží daleko od těla. Reaguje na zvuk a pozoruje pohybující se předmět. U Adámka se zatím neprojevuje sociální úsměv. Tety s Adámekem kromě dětské lékařky navštěvují také neurologii.

Nejvíce času strávil Adámek v posteli či kočárku, kde většinou spal. Teta se na něj po dobu jeho spánku chodila dívat. Pokud zaplakal, téměř vždy šla hned k němu. Při ranním krmení měla teta Adámka na přebalovacím pultě a v průběhu krmení se vystřídala s Kristýnkou. Během dalšího podávání stravy ho měla vždy v náruči. Večer krmila Adámka opět Kristýna a držela ho také v náruči. Teta se Adámkovi při ošetřování či chování nevěnovala vždy s nerozdělenou pozorností, někdy dělala více věcí najednou. V péči tety jsem shledala dva kritické momenty, kdy na chvíli odešla

od Adama, který ležel na přebalovacím pultě. V jednom případě hned k Adámkovi přišla Kristýnka.

Druhým místem, ve kterém Adánek spočíval nejčastěji, byla náruč tety. Teta ho chovala po většinu času, který nespal, a bylo na ní poznat, že tak činí ráda a přináší jí to potěšení. Z chování tety a jejího vyprávění o Adamovi bylo zřejmé, že má v jejím životě své jedinečné místo. Péči o chlapečka upřednostňovala před jakoukoli jinou činností. V péči tety o něj byla zřetelná synchronie a vyladění. Teta se v péči nechala vést Adámkovými projevy.

Adánek byl středem pozornosti a objektem sympatií i ostatních tet a dětí. Ostatní tety si jej rády chovaly a mazlily se s ním. Děti žijící s Adámkem v bytě k němu také vyjadřovaly kladný vztah. I v jejich chování se projevoval Adámkův specifický význam v jejich vztahové rovině. Přestože děti mezi sebou dávaly najevo i záporné emoce, Adánek se z tohoto procesu vymykal. Jako by miminko bylo něco posvátného a přirozeně dobrého.

Adánek se během dne dostal také ven v kočárku, cestou na nákup, která vedla mimo jiné parkem. Po příjezdu z nákupu Adánek spal a teta upřednostnila jeho nerušený spánek před přiměřeným oblečením vzhledem k teplotě místnosti a nechala ho spát v postýlce oblečeného na ven.

4.2.4.2 Kvantitativní vyhodnocení

Adánek strávil během pozorované doby (v čase od 7:00 do 19:00)

v náruči tety - pečující osoby 118 min.

v náruči dětí školního věku 17 min.

v náruči ostatních tet (včetně psychologičky a návštěvy) 22 min.

Adánek strávil v pozorované době v lidské náruči celkem **157 min.**

Adámek měl během pozorované doby potencionální příležitost k interakci

s tetou – pečující osobou 197 min.

s dětmi 19 min.

s ostatními tetami (včetně psychologičky a návštěvy) 28 min.

Adámek měl během pozorované doby **244 min.** potencionální příležitost k interakci

Nejčastěji strávený čas Adámka byl v posteli či kočárku 473 min.

Druhý Adamův nejčastěji strávený čas byl v náruči 157min.

4.2.5 ZÁVĚR

V klokánkovském bytě žijí většinou čtyři děti, jedním z nich bývá kojeneček. Tyto děti mají dvě nejbližší pečující osoby – tety, které se u nich po týdnu střídají. V péči o děti se teta řídí vnitřním řádem, který stanovuje důležité skutečnosti péče o děti, neurčuje však strukturu dne. Tu teta přizpůsobuje potřebám dětí a důležitým okolnostem. Teta pečuje o děti a celou domácnost s částečnou výpomocí ostatního personálu. Do bytu mají volný přístup ostatní zaměstnanci Klokánku, pokud je teta s dětmi doma. Osobní kontakty tety s ostatními zaměstnanci se jeví být pro ně velmi důležité.

Teta má k dětem vlídný a vyrovnaný postoj a nenuceně se jim během dne věnuje. Ke svěřenému kojenci Adámkovi má osobní citový vztah a péče o něj jí přináší uspokojení. To se také projevuje v synchronii a vyladění, jež jsou v její péči patrné. Péče tety o kojence je mateřská, vedená intuicí a zkušenostmi s vlastními dětmi. Přesto se u ní objevuje určitá neinformovanost nebo neodpovědnost. Neuvědomuje si, že nemůže nechat sedmitýdenního kojence ani na moment samotného na zvýšeném místě.

Adámek strávil nejvíce času v posteli a kočárku spánkem, dále pak v náruči převážně pečující osoby. Na zemi s hračkami se nevyskytl vůbec, velice často během dne spal a v čase bdění byl převážně chován. V náruči pečující osoby strávil 118 minut během dne, celkově byl v lidské náruči během pozorované doby 157 minut. Během této doby měl potencionální příležitost k interakci s pečující osobou ve 197 minutách. Celkový čas pro příležitost Adámka k interakci trval 244 minut.

4.3 SROVNÁNÍ KVANTITATIVNÍCH VÝSLEDKŮ

Výskyt kojence	Kojenecký ústav	Klokánek
V náruči	minuty	minuty
pečující osoby	44	118
Fyzioterapeutky / ostatních tet	2	22
Studenta/ek / dětí školního věku	20,5	17
Celkem	66,5	157
Příležitosti k interakci s/se		
pečující osobou	78	197
fyzioterapeutkou / ostatními tetami	24	28
Studentem/kami / dětmi školního věku	44	19
Celkem	146	244
Nejčastější výskyt kojence		
Postel a kočár	313	473
Na zemi na podložce u hračky s chrástítky	159	
V náruči pečující osoby		118

4.3.1 poznámky ke kvantitativnímu vyhodnocení

Do času stráveného v náruči jsem započítávala i čas při krmení, při kterém Pavlíka sestra nedržela zcela v náruči, ale na klíně. Pavlík ležel zády na sestřině klíně, jednou rukou mu podpírala hlavu a druhou držela láhev. Pavlík se nedotýkal jejího trupu

a nemohl cítit její pohyby hrudi a tlukot srdce. Započítala jsem tuto dobu do doby Pavlíka v náruči, protože jsem usoudila, že to vystihne možnosti ústavu. Záleželo pouze na sestře, jakým způsobem Pavlíka při krmení drží a bylo to na jejím těle.

Měřená položka – potenciální možnost k interakcím – označuje dobu, kdy byla pečující osoba nebo ostatní osoby s Pavlíkem jakýmkoli způsobem v kontaktu. Vystihuje tedy čas, který zařízení způsobem organizace péče o děti poskytuje k interakcím. Jestli k interakcím při kontaktu skutečně dojde a jakou kvalitu budou tyto interakce mít, je již individuální.

DISKUZE

Výsledky výzkumného šetření mohla ovlivnit skutečnost, že se mi nepodařilo zajistit pro pozorování dva naprosto stejně staré a v chování a vývojové úrovni podobné chlapce. Pavlík byl vývojově prakticky v normě, živější, a projevoval se již jako v substadiu sekundárních cirkulárních reakcí ve vývoji inteligence. Adámek byl přes den hodně spavý, neprojevoval ještě sociální úsměv a nezaujímal ještě polohu „pasení koníčků“. Také v předchozí době trpěl zácpou, kvůli které mu teta masírovala břicho. Předpokládám, že kdyby byl Adámek, počítáno na dny, stejně starý jako Pavlík a trávil více času přes den v bdělém stavu, již by také preferoval zaměření pozornosti na jevy vykazující dosti vysokou, nikoli úplnou kontingenci (jako např. chrastítka visící na brázdě, rozhoupávaná náhodnými pohyby jeho končetin, tak jak tomu bylo u Pavlíka). Je pravděpodobné, že by ho teta také pokládala na podložku s hračkami a v pozorování bych pak mohla zaznamenat menší čas výskytu Adámka v náručí pečující osoby nebo v posteli a méně příležitostí k interakci. Zároveň, pokud by teta nemasírovala Adámkovi břicho, mohlo by to také snížit čas příležitostí k interakci. Považuji ale za důležité to, co ukázaly výsledky pozorování. Teta v Klokánku má při péči příležitost k častému chování kojenců a interakci s nimi. V kojeneckém ústavu v „bytečku“ s Pavlíkem žily i měsíční, více spavé děti. Tyto děti sestra ještě nepokládala na zem k hrazdičce, přesto bylo zjevné, že nejsou častěji chovány než Pavlík.

Další vliv na pozorování mohla mít skutečnost, že jsem v kojeneckém ústavu na 43 minut opustila pozorovanou místnost při dopoledním spaní dětí na terase. Nezaznamenala jsem tedy, co se během této doby dělo. Když jsem odcházela, všechny děti spaly. Při mém příchodu jich pět brečelo, dvě z nich největší intenzitou. Po mém příchodu přišla pozorovaná teta ze sesterny a začala je utěšovat. Domnívám se, že na utěšování dětí měla vliv má přítomnost a že v době mé nepřítomnosti děti nikdo neutěšoval, stejně jako při odpoledním spaní. To je ale pouze má domněnka, kterou nemohu podložit záznamy.

Pozorování péče o kojence v Klokánku jsem přerušila na sedm minut, když si pro něj přišla teta ze sousedního bytu, aby ho ukázala své příbuzné, která ji přišla navštívit, a se svolením tety ho odnesla pryč.

Další faktor, který mohl ovlivnit výsledky výzkumného šetření, je skutečnost, že jsem o prostředí Klokánku měla již předem mnohem více informací a osobních zkušeností s ním.

Během pozorování v Klokánku jsem byla jednou vtažena do dění, když mě teta požádala, ať pohlídám na chodbě Adámka a odběhla. Jednalo se zhruba o půl minuty.

Pozorované osoby mohly své chování modulovat, aby jejich péče vypadala lépe. Nezjistovala jsem však kvalitu péče jednotlivých osob, ale možnosti, které zařízení v péči o děti poskytuje. Pokud se některá z osob vlivem mé přítomnosti více snažila, poskytla mi obrázek horní hranice možností zařízení v kontextu svých osobních možností.

Pozorování probíhalo během jednoho dne, což nemusí být dostačující k vytvoření celkového obrazu péče o děti v zařízení. Delší pozorování jsem považovala za nadměrné v rámci omezeného rozsahu této práce.

Organizace a přístup k péči v mosteckém kojeneckém ústavu se podle slov zaměstnanců i vedení v posledních letech velmi proměnil a v některých oblastech dosáhl pokroku oproti ústavní výchově polistopadové doby, tak jak ji popisuje Matoušek (1995). Děti žijí již ve skupinkách šesti dětí - nikoli deseti až dvanácti. Sestry – nejbližší pečující osoby dětí - jsou si vědomy, z pozice svého vzdělání i díky standardům zařízení, nutnosti naplňovat i „vyšší“ dětské potřeby, nejen biologické. Této ideji se přizpůsobují i profesně výše postavení zaměstnanci ústavu při výběru a vedení zaměstnanců. Péče o kojence v tomto ústavu je však determinována ve standardech zakotveným a v praxi dobře zaběhnutým řádem, bez kterého by péče o šest přibližně stejně starých kojenců, s největší pravděpodobností, nebyla možná. Organizační schéma umožňuje sestřím „vyšší“ potřeby dětí naplňovat jen omezeně. Erikson (2002, s.227) uvádí, že pro vytvoření základního pocitu důvěry dítě potřebuje citlivou péči o individuální potřeby. Sestry se však individuálním potřebám

děti mohou přizpůsobit jen v rámci řádu. Například dítě, které v čase krmení spalo, nechala sestra spát, ale po nakrmení ostatních dětí ho probudila a nakrmila. Erikson také hovoří o citové péči. Pozorovaná sestra v kojeneckém ústavu vykazovala kladný vztah k dětem, zároveň však nemohla plně citově uspokojovat šest kojenců najednou. Šest kojenců současně nemůže, podle mého názoru, v pečující osobě vyvolávat v takové míře pocit „zvláštní přitažlivosti“ a touhu o ně pečovat, jak se tomu děje přirozeně v rodině s jedním či dvěma malými dětmi, o čemž píše např. Matějček (1986, s. 76). Tolik kojenců současně je zdrojem pracovní námahy a pečující osoba je může vnímat jako důvod osobní únavy. To se také projevovalo v interakci sestry s dětmi. Při přímé ošetrovatelské činnosti s dětmi komunikovala, interakce byla však krátká, omezená a v některých případech stereotypní, nevycházející z impulzů přirozeného zájmu. Jako by sestra chtěla vyhovět jejich potřebě interakce, zároveň však šetřila energií a citovými investicemi. To může být podle mne i vlivem přirozené obrany. Pokud by si sestra k dětem vytvořila silné citové pouto, měla by snahu všem dětem poskytovat co nejpřílehavější péči, což by bylo nesmírně vyčerpávající a v tomto počtu dětí prakticky nemožné. Z pozorování i rozhovoru vyplynulo, že každá sestra má nějaké oblíbené dítě, kterému se, v rámci možností, i více věnuje. To koresponduje s literaturou, ve které jsou o tomto jevu zmínky. Například Matoušek (1995) píše o dětech hezčích a jinak lépe disponovaných oproti ostatním, které mají štěstí a dostává se jim v ústavech větší péče než ostatním. Dalo by se tedy říci, že i v této oblasti má rodinný typ ústavní výchovy své přednosti, protože by mohl imitovat situaci v rodině, kdy pro matku je její dítě „vždy“ tím nejhezčím.

Erikson mluví o důležitosti citové péče, jako o jednom z předpokladů vytvoření základního pocitu důvěry dítěte. Ta se zdá být klíčem k optimální péči o kojence i pro jiné autory. Vavrda (2005) píše o specifickém významu dítěte pro konkrétní pečující osobu, který zajišťuje dítěti její psychickou dostupnost, ochotu a schopnost se na dítě psychicky vyladit. Vyladění umožňuje pečující osobě co nejlépe porozumět prožitkům a stavům dítěte a tak co nejlépe naplňovat jeho potřeby, zrcadlit jeho stavy, které se tak dítě (z pohledu psychoanalýzy) učí identifikovat. Dalším předpokladem vzniku základní důvěry je podle Eriksona pevný pocit osobní důvěryhodnosti, který by měla pečující osoba v dítěti kvalitou své péče navozovat.

Podle výsledků výzkumu výše jmenované požadavky na kvalitu péče lépe naplňuje Klokánek. Struktura jeho péče poskytuje pečující osobě prostor k navázání osobního vztahu, k vyladění se na kojence, k přiléhavé péči a upřednostňování jeho potřeb před ostatními činnostmi.

Naproti tomu je mostecký kojenecký ústav schopen zajistit vysokou profesionalitu péče, děti jsou skvěle zajištěny po zdravotní, fyzioterapeutické a bezpečnostní stránce. Jak uvedla sama ředitelka Kojeneckých ústavů Ústeckého kraje, v jejich péči jsou děti zdravé, přestože jsou umístěny ve zdravotnickém zařízení. Tuto skutečnost dokládala tvrzením, že pokud by o tyto děti pečovali jejich rodiče, nebyl by žádný důvod pro jejich pobyt zde. Příčinou jejich umístění tedy není nemoc. Proto se domnívám, že vysoká fyzioterapeutická a zdravotní péče o ně je výhodou, není však tím nejdůležitějším, co děti potřebují.

Naproti tomu výsledky šetření ukázaly, že Klokánek v této oblasti poněkud zaostává. Pozorovaná teta vykazovala neinformovanost o dětské bezpečnosti. Tuto situaci považují za podobnou rodinné. Stává se, že některým matkám, přes jejich hluboký citový vztah a připoutanost ke svému dítěti, dítě z přebalovacího pultu nebo z jiného vyvýšeného místa spadne. Pozorované tetě se nic takového nestalo, ale nechala sedmítýdenního kojence po dobu cca půl minuty na přebalovacím pultě samotného. Sedmítýdenní dítě se ještě neumí přetočit na břicho, posadit se nebo se odstrčit vleže na zádech a horizontálně se posunout ve směru svých nohou. Z obou bočních stran přebalovacího pultu byly odkládací plochy a ze třetí strany zeď. U takto starého dítěte však může dojít k reflexním záškubům, které by mohly vyvolat změnu polohy a následný pád. Je sice malá pravděpodobnost, že k těmto záškubům dojde, ale dítě by nemělo ani na okamžik zůstat samo na vyvýšeném místě.

Další přínos organizace péče o děti v Klokánku vidím ve věkovém rozvrstvení dětí žijících pohromadě. Nejen že to pečující osobě umožňuje individuální přístup ke každému z nich, ale podporuje jejich učení a vývoj myšlení, například prostřednictvím hry mladšího dítěte se starším, jak píše Vavrda (2004). V Matouškovi (1995) se dočítáme o potřebě dětí mít své pevné místo v hierarchii mladších a starších sourozenců. I když zde děti zažívají občasné obměny ve svých pozicích a vztazích, protože nepřicházejí a neodcházejí ze zařízení současně.

Matějček (1986) píše o přínosu přítomnosti kojence mezi staršími dětmi. I děti s poruchami chování a jinými problémy mívají k malým dětem dobrý vztah a rády o ně pečují. Kojenec má tak další osobu, která k němu má citový vztah a je zdrojem interakcí a vyladění. Klokánek umožňuje takto umístit do jednoho bytu jakkoli staré sourozence, což je další z jeho předností.

V Klokánku jsem zaznamenala zvýšený význam osobních vztahů mezi dospělými, čemuž není možné se divit, protože život „týdenních“ tet má vlastně některé rysy komunity. Teta je celý týden mimo svůj domov a má přirozenou potřebu navázat osobní vztahy a najít si své místo ve skupině ostatních zaměstnanců. Tety se mezi sebou často navštěvují. To je přirozené i v některých rodinách. Zároveň považuji za důležité, aby míra návštěv nepřerostla vhodnost a nezastiňovala potřeby dětí. Při pozorování měl vždy kojeneček přednost před návštěvou, přesto by nevhodná četnost návštěv mohla narušovat život starších dětí a rozdělovat pozornost tety při péči o kojence. Určitou míru navštěvování se a udržování osobních vztahů u tet považuji naopak za vhodnou. Tety mohou v osobním sociálním kontaktu uvolňovat případný stres z práce a ze způsobu tohoto života. V Klokánku také dochází k silným emočním situacím mezi dospělými a může docházet i k „ponorkové nemoci“. To by mohlo mít negativní vliv na pohodu dětí. Proto bych doporučovala a apelovala na potřebu profesionální psychologické supervize v Klokáncích.

Sestry v kojeneckém ústavu se také scházely. Bylo to vždy bez přítomnosti dětí na sesterně v době, kdy jim to umožňoval provozní řád, v čase, kdy děti spaly. O jejich vzájemné komunikaci a činnosti v tuto dobu jsem však nezaznamenala žádné informace, protože jsem byla v jiné místnosti, při pozorování kojence.

ZÁVĚR

V Klokánku má pečující osoba mnohem více času a prostoru pro fyzický kontakt s kojencem, pro interakci, „hýčkání“ a „hru“. Podmínky a organizace zařízení jí umožňují vytvořit si ke kojenci osobní citové pouto. Pozorovaný kojenec v Klokánku měl v životě tety svůj osobní význam. Rodinný způsob péče o děti v Klokánku pečující osobě umožňoval, aby jí péče o kojence přinášela uspokojení. Pracovní den tety neměl přesně stanovený řád, což jí poskytovalo prostor pro individuální péči. Kojenec mohl mít pocit, že je původcem uspokojování svých potřeb. Neexistence pevně stanoveného řádu zároveň způsobovala, že teta při přímé péči o kojence někdy rozdělovala svou pozornost i mezi jiné činnosti. Výhodou Klokánků je kromě malého počtu dětí a jedinečného postavení kojence mezi nimi, ještě omezený počet primárních pečujících osob. Nejbližší pečující osoby dětí jsou dvě a tráví s dětmi kontinuálně delší čas. Tuto ideu ale často narušují špatné finanční podmínky a neprofesionální vztahy mezi zaměstnanci, které způsobují jejich velkou fluktuaci.

Kojenecký ústav nemůže dítěti poskytnout tolik fyzického kontaktu, osobního významu pro pečující osobu, projevů citu, přiléhavé péče a přirozeným zájmem motivovaných interakcí. Tato skutečnost je z části kompenzovaná nerozdělenou pozorností, kterou má možnost pečující osoba dítěti věnovat při reálné péči o něj. To sestře umožňuje provozní řád, který strukturuje čas. Na kvalitu péče má vliv i vysoká profesionalita sestry. V čase, kdy se sestra věnuje jednomu dítěti s nerozdělenou pozorností, je však zbývajících pět opomíjeno. Na jejich projevy nemá kdo reagovat.

Děti v kojeneckých ústavech tedy nemají takovou možnost vytvořit si základní pocit důvěry a omnipotence. Zároveň se jim zde dostává větší fyzické bezpečnosti a zdravotní a fyzioterapeutické péče.

Struktura péče o děti v Klokánku poskytuje nejmladším dětem potenciálně lepší podmínky k optimálnímu vývoji, ty však nemusejí být pravidlem, neboť jsou zde kladeny nízké nároky na profesionalitu zaměstnanců.

Ani jeden z těchto dvou druhů zařízení nepovažuji na základě výsledků výzkumného šetření za zcela nevhodný. Zároveň považuji za důležité, aby některé faktory ve

strukturu a organizaci péče došly ke změnám. V Klokánku je to zlepšení podmínek, které by umožnily vyšší profesionalitu zaměstnanců. K tomu by, podle mého názoru, přispěla především vyšší finanční dotace, která by vyřešila i vysokou fluktuaci zaměstnanců. V kojeneckých ústavech bych viděla jako prospěšné hlavně snížení počtu dětí na jednu pečující osobu. V obou zařízeních bych také shledávala jako přínosnou psychologickou supervizi pro zaměstnance. Obě výše jmenované ideje jsou možná dosti nereálným cílem, požadavek supervize je však reálnou hodnotou, kterou by mohla obě zařízení přispět ke zkvalitnění péče o děti. Tak se tomu dnes již děje v některých zdravotnických zařízeních a zařízeních poskytujících sociální služby.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- DITTRICHOVÁ, J., PAPOUŠEK, M., PAUL, K. A KOL.: *Chování dítěte raného věku a rodičovská péče*. Havlíčkův Brod: Grada, 2004. ISBN 80-247-0399-8.
- ERIKSON, E. H.: *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-380-8.
- FONAGY, P., TARGET, M.: *Psychoanalytické teorie*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-993-3.
- HENDL, J.: *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D.: *Vývojová psychologie*. Příbram: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.
- MAHLEROVÁ, M. S., PINE, F., BERGMANOVÁ, A.: *Psychologický zrod dítěte*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-722-4.
- MATĚJČEK, Z.: *Rodiče a děti*. Brno: Avicenum, 1986. 80-011-86.
- MATOUŠEK, O.: *Ústavní péče*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85850-08-7.
- MIOVSKÝ, M.: *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Havlíčkův Brod: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E.: *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-86131-72-6.
- PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B.: *Psychologie dítěte*. Praha: SPNP, 1970. 14-247-70.
- ŘÍČAN, P.: *Cesta životem - Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7367-124-7.
- ŠULOVÁ, L.: *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4.
- VAVRDA, V.: *Otázky soudobé psychoanalýzy*. Praha: NLN, 2005. ISBN 80-7106-672-9.
- VÁGNEROVÁ, M.: *Abnormální vývoj osobnosti jako následek negativního působení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1996a. ISBN 80-7083-175-8.
- VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1996b. ISBN 80-7184-317-2.
- URL: <<http://www.kumost.cz>> [cit. 2010-06-17]
- URL: <<http://www.fod.cz>> [cit. 2010-06-17]

URL: <<http://www.mvcr.cz/clanek/sbirka-zakonu.aspx>> [cit. 2010-06-17]

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Denní řád kojeneckého oddělení mosteckéh kojeneckého ústavu, tak jak ho popsala sestra – nejbližší pečující osoba dětí

- 07:00 Krmení dětí do věku 1 měsíc
- 07:30 Koupání dětí starších 1 měsíc
- 08:30 Hudební chvílka
- 09:00 Krmení všech dětí
- 10:00 – 12:30 Dopolodní spaní
- 12:30 Krmení všech dětí
- 15:00 Krmení všech dětí
- 15:30 – 17:00 Odpolední spaní
- 17:00 Vážení
- 17:30 Koupání dětí ve věku do 1 měsíce
- 18:00 Krmení všech dětí
- 18:30 Ukládání ke spánku
- 10:30 Krmení všech dětí
- 04:00 Krmení všech dětí

Vnitřní řád Klokánku Hostivice

- a) Zákaz kouření v areálu Klokánku, včetně zahrady.
- b) Zákaz kouření v přítomnosti dětí svěřených do Klokánku, a to i mimo areál Klokánku.
- c) Zákaz jakéhokoliv fyzického trestání dětí.
- d) K dětem je třeba přistupovat vlídně a laskavě, posilovat jejich sebeúctu a vyvarovat se jakéhokoli jednání, které by je ponížovalo nebo snižovalo jejich sebeúctu. Totéž platí při komunikaci s jejich rodiči a jinými blízkými osobami, nebo při rozhovoru o nich. O rodičích je zakázáno vyjadřovat se před dětmi kriticky či jinak negativně. Řešení závažných nebo nezvladatelných výchovných problémů nutno konzultovat s psychologkou nebo sociálními pracovníci či s vedoucí zařízení. Je zakázáno na děti křičet, nadávat jim nebo používat za jejich přítomnosti vulgární výrazy.
- e) Je třeba co nejvíce rozvíjet dovednosti dětí, hrát si s nimi, snažit se co nejvíce zmírňovat jejich stres či traumata a pozitivně ovlivňovat jejich psychický a citový vývoj.
- f) Je třeba řádně zajišťovat přípravu dětí do školy, denně kontrolovat žákovskou knížku (deníček), dbát na nošení potřebných pomůcek, vypracovávání úkolů a pomáhat dětem s učením.
- g) Strava pro děti musí odpovídat obecně uznávaným zásadám zdravého stravování s přihlédnutím k věku dítěte. Dětem nelze připravovat jiné diety než ty, které jsou doporučeny lékařem (nepřípustná je např. vegetariánská či veganská strava).
- h) Nad dětmi je třeba neustále vykonávat dozor přiměřený jejich věku a stupni vyspělosti a ovlivňovat jejich jednání pozitivním směrem.
- i) Léky a jiné zdraví škodlivé nebo nebezpečné látky nutno udržovat mimo dosah dětí.
- j) V bytech i ve společných prostorách Klokánku, včetně zahrady, je třeba dodržovat čistotu a pořádek.
- k) Osobní návštěvy zaměstnanců Klokánku jsou povoleny od 08:00 do 18:00 hod., délka trvání maximálně 2 hodiny. Výjimku může v odůvodněných případech povolit vedoucí zařízení.
- l) Dojednané termíny návštěv dětí u lékaře nutno oznamovat v kanceláři a z každé návštěvy lékaře přinést lékařskou zprávu.
- m) Nutno předávat osobně aktuální informace o dětech protisměně. O každém dítěti je třeba vést denní záznamy do jeho sešitu a zaznamenat všechny významné skutečnosti, vč. návštěv rodičů a jejich chování. O důležitých skutečnostech nutno informovat sociální pracovnice nebo vedoucí.
- n) V zájmu dětí je nezbytné, aby tety spolu navzájem spolupracovaly a vycházely si vstřícně při řešení problémů.
- o) Nutno zamykat byt a zejména pak branku.
- p) V případě, že byt zůstává prázdný, je třeba zajistit okna i balkónové dveře.
- q) Kočárky nutno udržovat v čistotě.

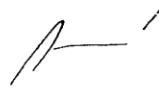
Výše uvedené zásady vnitřního řádu schválené předsednictvem FOD beru na vědomí a prohlašuji čestně, že je budu dodržovat.

za Fond ohrožených dětí: JUDr. Marie Vodičková

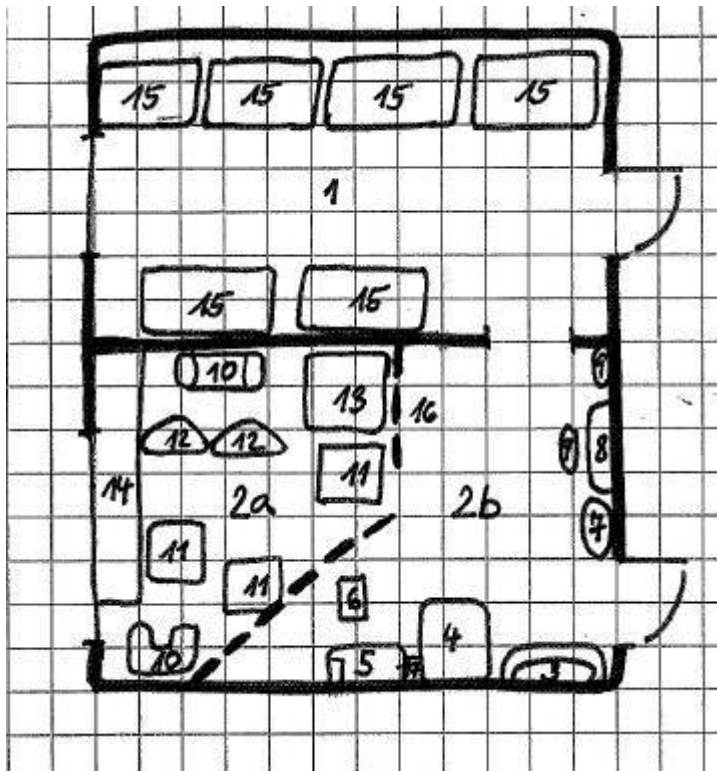
teta:

V Praze dne

FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ
Na Poříčí 6, 110 00 Praha 1
Tel./Fax: 224 236 655 • Tel.: 224 221 137
IČO: 004 99 277

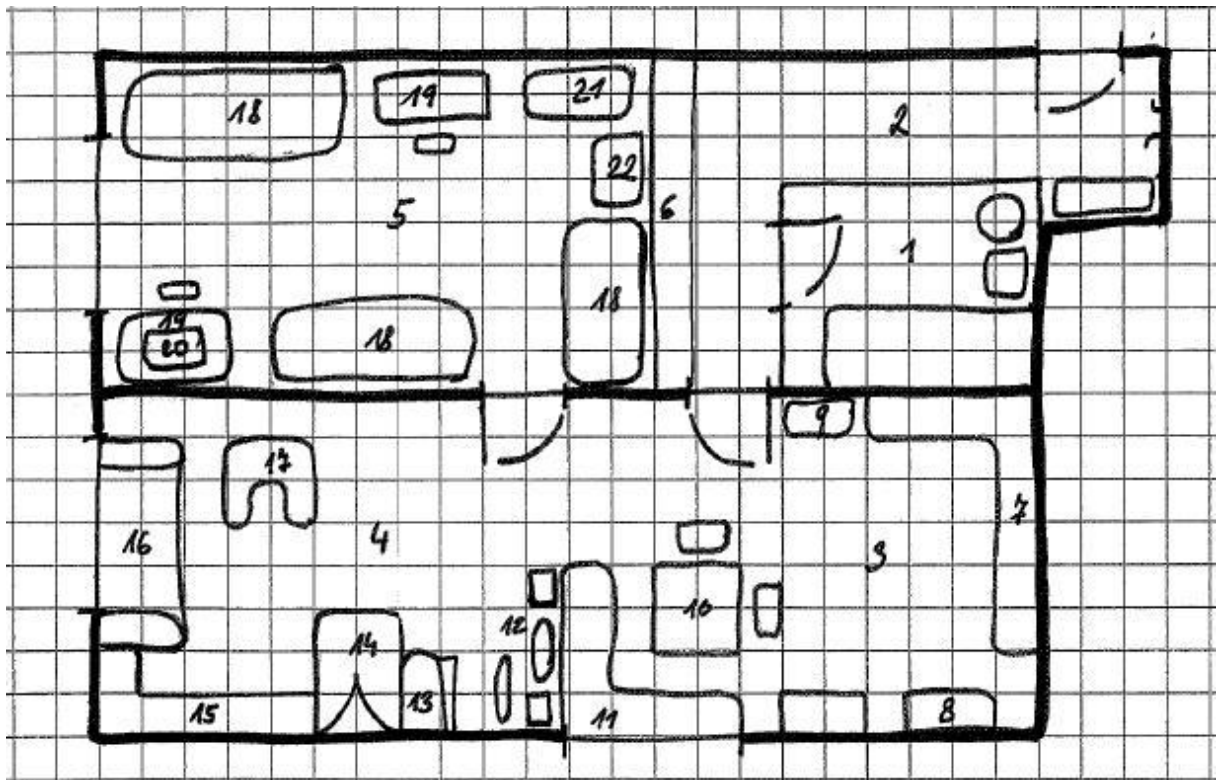
Příloha č. 3: Plánek „bytečku“ - kojenecký ústav

Vysvětlivky:

1. ložnice	13. „manéžka“
2a. obývací pokoj – hrací kout	14. obývací stěna
2b. obývací pokoj – ošetřovací část	15. postel
3. Vana	16. plůtek
4. přebalovací pult	17. elektrická odsávačka
5. skříň	
6. vozík	
7. váha	
8. stůl	
9. židle	
10. křeslo	
11. podložka s hrazdičkou	
12. dětská sedačka	

Příloha č. 4: Plánek bytu – Klokánek

Vysvětlivky:

1. koupelna
2. předstíň
3. kuchyňský kout
4. obývací
5. dětský pokoj
6. vestavěné skříně
7. linka
8. lednice
9. sporák
10. stůl
11. lavice
12. hračky
13. přebalovací pult
14. dětská postýlka
15. obývací stěna
16. rozkládací gauč
17. křeslo
18. postel
19. psací stůl
20. PC
21. gauč
22. knihovna

Příloha č. 5: Záznam pozorování – kojenecký ústav

Vysvětlivky:

Škála intenzity pláče použitá v záznamech od nejslabší po nejsilnější:

kňourání – poplakávání – pláč - křik

P. = Pavel

S. = sestra – nejbližší pečující osoba Pavla

F. = fyzioterapeutka

hrazda = plastová hrazdička se zavěšenými chrastítky

manéž = manéžka, neboli dřevěná ohrádka s vyvýšeným dnem

přebalovák = přebalovací pult

TŠR = tonický šíjový reflex

mléko = náhražka mateřského mléka Hamilo

polštář = „vajíčko“ – polohovací polštář, který se přizpůsobuje tělu. Kojenec se na něj vejde celý

čas	Lokaliza- ce dítěte	Projevy dítěte	Lokalizace a činnost pečující osoby	Reakce pečující osoby na projevy dítěte, přímá péče	Ostatní dění v místnosti
7:00	V ložnici v posteli na břichu v pyžamu a spacím pytli po pás přikryt dekou	Spí	S. přichází do ložnice, bere Evu do náruče, odnáší ji do obýváku		Eva poplakává, ostatní děti spí
7:01			S. krmí Evu v obýváku		Nikola poplakává, ostatní děti spí
7:12			S. přináší Evu spět do postele, pokládá ji na břicho, mluví na spícího Petra, bere ho do náruče a odnáší do obýváku		Nikola poplakává
7:13		Spí	Krmí Petra v obýváku		Nikola se utišila, Radek pláče, Tomáš spí, Eva ublinkává
7:22			Vrací Petra do postele na břicho, bere plačícího Radka do náruče, konejšivě na něj mluví		
7:23			S. krmí		Nikola

			Radka v obýváku		brečí
7:32			S. odnáší Radka do postele na břicho, bere Nikolu do náruče a odnáší ji do hracího koutku a pokládá ji na zem na podložku na břicho pod hrazdičku		
7:34		Spí	S. skládá v obýváku prádlo		Tomáš spí, Eva spí, Petr a Radek bdí
7:40		Otevírá oči, hýbe rukama, vydává tlačivý zvuk	S. přichází do ložnice		
7:41	Náruč S.			S. odkrývá P., rozepíná spacák, bere ho do náruče, a odnáší do obýváku na přebalovák	
7:42	Přebalovák	Kope nohama, hýbe rukama, pláče		Čistí mu nos, vlídně na něj mluví, svléká ho, odsává el. odsávacíčkou	Nikola v hracím koutě pozoruje
7:44	V obýváku ve vaně	Zrychleně dýchá pusou, kroutí se, dívá se střídavě na S. a kolem		Zvedá P. a pokládá do vany, pravou dlaní mu podkládá hlavu, levou rukou ho umývá žínkou, vlídně na něj mluví	
7:47	V obýváku na přebalováku	Hlavičku otočenou doprava, pozoruje, ruce v pěstičkách, hýbe ústy, chrochtavý		S. bere P. do obou rukou a pokládá na přebalovák, suší ručníkem a maže tělíčko vazelínou	Z ložnice je slyšet pláč jednoho dítěte

		dech vlivem rýmy, dívá se všude okolo			
7:49	V obýváku na přebalováku	Velký úsměv, znovu pohled na S. a úsměv		S. obléká P. a mile na něj mluví, češe ho	Pláč z pokoje
7:52	Náruč S.			S. bere P. do náruče a odnáší ho do hracího koutku na podložku pod hrazdu	ticho
7:52	V obýváku na podložce, na zádech pod hrazdou	Zívá, protahuje se, rukama mimovolně rozhoupává chrastítka zavěšená na hrazdě, několikrát se usměje, brouká, kýchá, otáčí hlavou, rozhlíží se	S. odchází do ložnice		Nikola cca půl metru od P. na břiše na koberci si hraje s chrastítkem
7:54				S. přináší Tomáška, a koupe ho	
7:59		Nebrečí			Přichází fyzioterapeutka, jde pro P., vytahuje ho zpod hrazdy tak, že se P. bouchne o hrazdu do hlavy
8:00	V náručí u fyzioterapeutky			Fyzioterapeutka odnáší P. do pracovny	
8:01	Na lehátku v pracovně	Pláče		F. P. svléká a rozbaluje	Hraje rádio
8:03		Střádavě pláče,		F. na P. mluví, a cvičí s ním Vojtovu metodu	

		pozoruje okolí a usíná			
8:21		pláče		F. obléká P., tiší ho hlasem	
8:23	U F. v náruči	pozoruje		F. odnáší P. v náruči do bytu	
8:24	V obývacího, na podložce, pod hrazdou	Leží na břiše na levé tváři a střídavě dumlá ruku, pozoruje a saje ruku	S. koupe Nikolu	F. pokládá P. v obývacího na podložku pod hrazdu na stejné místo, kde byl předtím a odnáší si Petra	Tomáš v obývacího na zádech pod hrazdou, poplákává, hraje rádio
8:27			Pokládá Nikolu na břiše pod volnou hrazdu		Tomáš pláče
8:32		Snaží se zvednout hlavu, zvedá ji, dívá se dopředu, kňourá, poplákává, nohy ohnuté v kolenu, kýve jimi, poplákává, posunuje se o pár centimetrů dopředu.	S. odváží vozík s prádlem a plenami, nechává otevřené dveře na chodbu		Nikdo nepláče, hraje rádio
8:34		Střídavě zvedá hlavičku a pokládá na levou tvář	S. se vrací s vozíkem, utírá ublinknutí na koberci od Nikoly		
8:35		P. poplákává, malinko se posunuje dopředu	S. mluví na Nikolu a přenáší ji na jiné místo		
8: 37		Brečí, protahuje nohy		S. jde k P. a obrací ho na záda a utírá mu nos	
8:39		Protahuje se	S. vypíná		

		a kroučí, otáčí hlavou a dívá se kolem	rádio, bere tamburínu a chrastí s ní střídavě před všemi třemi dětmi, které jsou v hracím koutě		
8:41			S. vyměňuje tamburínu za dřívka a vyťukává a zpívá „prší, prší“		
8:42		Otáčí hlavičku za zvukem, směje se		S. ťuká dřívky P. vedle hlavičky a snaží se upoutat jeho pozornost	
8:42		Otáčí hlavičkou, kroučí se, rozhoupává chrastítka na hrazdě	S. upoutává pozornost ostatních dětí		
8:44		Otáčí hlavičkou, hýbe rukama a nohama, otáčí se za zvukem, směje se, zívá	Vyměňuje dřívka za chrastítka a chrastí střídavě před obličejem všech tří dětí		Z ložnice se ozývá pláč
8:41			S. jde za brečícím dítětem do ložnice		
8:41		Poplává	S. se vrací, bere si Nikolu na klín a hraje s ní „hopsa, hejsa“		

8:49		Brečí			Pláč z ložnice
8:49			S. se zvedá s Nikolou v náruči a odchází do ložnice		
8:50		křičí	S. nese P. dudlík s N.v náruči, tu pokládá na koberec na břicho	S. dává P. do úst dudlík	
8:50		Vyplivává dudlík	S. jde za Tomášem, vrací se k P.	S.dává P. dudlík znovu do úst	
8:51		Dudlá, dívá se do dálky, tělíčko v poloze TŠR, hlava doprava	Vrací se k Tomášovi, sedá si na koberec a bere ho do náruče		Přichází Fyzioterapeutka, přináší Petra a dává ho do manéže na břicho a odnáší Evu
8:54		Spí a přitom dumlá	Pokládá T. na záda pod hrazdu		
8:55			S. odchází z bytu, nechává otevřené dveře		Pláč v ložnici
9:01		Otevírá oči, zahýbe prsty a usíná			Nikola poplakovává
9:04		Vypadl mu dudlík ve spánku, ve spánku zvedá nohy, hýbe rukama a usměje se			V ložnici ticho

9:06			S. přináší láhve s mlékem, bere Tomáše a krmí ho na židli u stolku		Nikola poplakává
9:08					Přichází staniční sestra a hovoří se S.
9:11		Zášklub ze spaní			V ložnici pláč
9:12			S. odnáší Tomáše do sedačky s hrazdou		Staniční odchází, nechává otevřené dveře
9:13			Zavírá okno		
9:14		Spí tvrdě	Jde k P.		
9:14		Zášklub, probouzí se		S. hladí P., mluví na něj	
9:14	U S. na klíně	Saje, střídavě se dívá na strop a S. do obličeje		S. odnáší P. v náruči, sedá si s ním na židli a krmí ho, má ho na klíně, v úhlu cca 30 stupňů od těla, pravou rukou mu podpírá hlavu a levou drží láhev	
9:20		Dopil		S. si ho přikládá svise na hrud' a čeká, až si řáhne	
9:21	V náruči u S.			S. nese P. do sedačky a přikládá k ní hrazdu	
9:21	V sedačce s hrazdou	Hlavu otočenou napravo, prohlíží si hračky na hrazdičce, mírně hýbe končetinami a občas zavadí o chrastítko	S. zapíná rádio a bere Radka na krmení		

9:25		Blinká, má mokré ramínko	Pokládá Radka do manéže a jde z bytu vyměnit dudlík na láhvi		
9:26			Přichází, bere Radka a krmí ho		
9:38			Odnáší Radka do manéže		
9:39	U S. v náruči			S. bere P. ze sedačky a odnáší na podložku a pokládá ho na břicho pod hrazdu	
9:39	Na břišku pod hrazdou na podložce	Zvedá hlavu a střídavě ji pokládá na obě tváře a zabořuje obličejem do podložky, hýbe nohama, ublinkává	S. bere Nikolu a odnáší na krmení		Radek brečí
9:40		Zvedá hlavu, pozoruje, podlamují se mu ruce, leží na pravé tváři a opět se snaží zvedat, hýbe nohama			Přichází fyzioterapeutka, přináší Evu a dává ji do ložnice do postele
9:49		Má nudli	Odnáší Nikolu do sedačky k hrazdě a odchází z bytu s lahvemi		Pláč utichl
9:53	U S. v náruči		S. přichází a jde k P.	S. bere P. do náruče a odnáší na přebalovák	
9:54	Na přebalovák	Dívá se S. do tváře, úsměv, otáčí hlavou,		Utírá mu nudli, převléká ho, mluví na něj a dívá se do pleny,	

		pozoruje		obléká mu navíc čepici, kabátek, spacák.	
9:56	U S. v náruči			S. odnáší P. na terasu do kočáru	
9:57	Na terase v kočáru			S. přikrývá P. dekou	Tři děti v kočárech pláčou a pět dětí v postelích
9:57		Poplává	S. uklidňuje plačící děti a odchází		
9:59		Poplává			Děti v kočárech pláčou, přichází sestra a přináší další dítě do kočáru, uklidňuje plačící děti a odchází, děti v kočárcích pláčou, dvě v postelích spí a tři sedí a pozorují mě, všechny si dumljí palec
10:01		Přestal plakat, hlavu mírně doprava, otvírá ústa			
10:02		Pláče			
10:03		Ticho, dívá se doprava, otvírá a zavírá ústa	S. přináší Nikolu, dává ji do postele		Jedno dítě v posteli brečí

10:03		P. vydává tlačivé zvuky	S. odchází		Druhé dítě v posteli poplává, kývá se dopředu a dozadu a dudlá palec
10:04					Sestra přináší dítě do postele a odchází
10:06			S. přináší Tomáše do kočáru	S. dává P. dudlík a odchází	
10:10		Vypadl mu dudlík z úst, brečí, přestává brečet			
10:11		Poplává	S. přináší další plačící dítě	S. vrací P. dudlík do úst, houpe jeho kočár a odchází	
10:11		Utišil se, dudlá			
10:12		Přivírá oči, dudlá	S. přináší dudlíky dalším svým dětem a odchází		
10:13		P. dudlá a spí			Jedno dítě v posteli sedí, brouká a vydává tlačivé zvuky, má palec v puse a stereotypně se kývá, ostatní spí
10:28		P. spí tvrdým spánkem			Kývající se chlapec si lehá na

					břicho
10:31					Všechny děti spí
odch	ázím	k pí ředitelc	e		
11:14		Křičí, dudlík vypadlý z úst	Sestry sedí na sesterně		Jedno dítě v kočáru křičí
11:17					Tři děti v kočárech brečí
11:18			S. přichází	S. dává P. dudlík, houpe jeho kočár	
11:18		Ticho, dudlá	Dává dudlíky ostatním dětem a tiší je a odchází		
11:20					Jedno dítě v posteli křičí
11:23		Dudlá, přivírá oči			Přichází sestra, tiší dítě, podává mu hračku
11:25		Tvrdě spí			Dítě v posteli křičí
11:28					Přichází sestra a bere křičící dítě do náruče a odnáší
11:29					Doléhá sem pláč z jiné terasy, dvě děti v postelích sedí, obě palec v puse, jedno z nich se stereotypně kývá,

					druhé sedí a kouká, ostatní spí
11:33					Výkřik dítěte v posteli, křičí
11:35		Vypadl mu dudlík, poplakovává			Přichází fyzioterapeutka, přináší dítě, pokládá ho do kočárku a odnáší jiné
11:36					Tři děti v postelích jsou vzhůru
11:37		Pláče			
11:42			S. přichází	S. dává P. dudlík a odchází	
11:42		Dudlá a usíná			Jedno dítě v posteli žvatlá, druhé hučí, má palec v puse a kýve se
11:43					Jedno dítě v kočáru poplakovává
11:45		Spí tvrdě			Děti v postelích jsou všechny vzhůru, jedno stále hučí a kývá se, ostatní mě pozorují, dítě v kočáru brečí
11:48					Další dítě

					v kočáru začíná poplakovat, a jedno dítě v posteli pláče
11:51		Stále tvrdě spí			Tři děti páláčí, jedno v posteli se pokouší vstávat, všechny děti v postelích mají v puse palec
11:52					Fyzioterapeutka přináší dítě, vrací ho do kočáru a odnáší si další
11:57		Probouzí se, má vypadlý dudlík, brečí, tiší se, dívá se napravo, křičí			Dvě děti brečí
11:57		Poplává, utichá, pohybuje rukama a otáčí hlavou			Brečí jedno dítě
11:59		Usíná, protahuje se, dělá grimasy se zavřenýma očima, hýbe ústy			Jedno dítě v posteli křičí, jedno hučí a kýve se, jedno žvatlá a jedno dítě v kočáru brečí

12:00		Tvrdě spí			Všechny děti v postelích si cucají palce, jedno hučí a kýve se, druhé žvatlá a třetí brečí, ostatní se převalují nebo se dívají z postele, jedno dítě v kočáru poplakává
12:02					Dvě děti v kočárech brečí, jedno v posteli
12:09		Probouzí se, poplakává			
12:10		Otáčí hlavičkou, zavírá a otvírá oči, nepláče			Přicházejí sestry, odnášejí děti po jednom pryč
12:11		Dívá se nepřítomným pohledem, zaplakal, usnul			Dvě děti v postelích pláčou
12:12		Zaplakal, usnul			Přichází sestra k dítěti, které se poslední hodinu stereotypně kývalo a hučelo a teď pláče, když sestra odnesla

					dítě z vedlejší postele. Sestra ho slovně uklidňuje a odnáší
12:13		Spí			Sestry odnášejí děti
12:22		Hluboký nádech a výdech a spí dál			
11:23		Poplává, otáčí hlavičkou, kroučí se, hýbe rukama, kope nohama			
12:24		Zavírá a otevírá oči, hýbe prstíčky, usíná			Jedno dítě v posteli pláče
12:25		Poplává se zavřenýma očima			
12:26		Křičí, oči zavřené, utichá, spí s otevřenými ústy			Ticho
12:30	U S. v náruči		S. přichází	S. bere P. do náruče	
12:30	U S. v náruči			S. s P. v náruči tiší dítě v posteli a odnáší P. do bytu na přebalovák	
12:31	Na přebalovák	Kroučí se, otáčí hlavou, pozoruje		Svléká P. do trička a dupáček, mluví na něj	
12:33	U S. v náruči			Nese P. nakrmit, sedá si s ním na židli	
12:33	U S. na klíně	Dívá se střídavě na strop a S. do tváře	Sedí na židli	Má P. na klíně, pravou rukou mu drží hlavu a levou láhev, mluví na P. a dívá se mu do tváře	
12:35	U S. v			Pokládá láhev a	

	náručí			přemísťuje P. do náruče tak, že se dotýká bokem její hrudi a celým předloktím ho přidržuje, hlavičku má v její loketní jamce, mluví na něj	
12:35		Otvírá a zavírá dlaň a žmoulá v ní bryndák		Opět krmí	
12:40		Dopil		S. přemísťuje P. na druhou ruku a odnáší ho do sedačky	
12:40	V sedačce s hrazdou	Ublinkává, pláče, rozhoupává chrastítka	Odchází z bytu		Radek v manéži pláče, Nikola si na koberci na bříšku hraje s hračkou
12:42		Jednou rukou rozhoupává chrastítka, druhou žmoulá bryndák, nepláče	Přináší Tomáše a jde ho krmit		
12:49	Je v sedačce sesunutý na pravou stranu	Plácá do chrastítek, ublinkává, hýbe rukama a nohama, dívá se kolem	Odnáší Tomáše do sedačky, bere Nikolu na krmení		Radek stále pláče
12:58			S přináší Nikolu na koberec na břicho		
13:02	V sedačce	Rozhoupává chrastítka a pozoruje je			Do místnosti přichází několik adolescentů, vrhají se na děti a v běhu se ptají S.,

					jestli je můžou chovat. S. se jich ptá, jestli jsou exkurze a po jejich přitakání souhlasí. Adolescenti si berou všechny děti v místnosti do náručí, kromě P.
13:13	U S. v náručí		S. jde k P.	S. bere P. do náruče a odnáší na přebalovák	
13:13	Na přebalováku			S přebaluje P., mluví na něj	Studenti stále chovají děti, mluví na ně a mazlí se s nimi
13:15	V náruči u studentky	Dívá se studentce střídavě do tváře a okolo, úsměv		S. dává P. studentce do náruče, studentka si s ním sedá a mluví na něj	Přichází další studentka
13:18			S. přebaluje ostatní děti	Studentka s P. vstává, chodí s ním a natřásá ho	
13:18	Na podložce, na zádech pod hrazdou	Kýchá, rozhlíží se, pozoruje chrastítka		Studentka pokládá P. pod hrazdu	
13:19		Pozoruje chrastítka, rozhlíží se		Studentka si sedá na koberec k P., mluví na něj, šimrá ho, hladí po bříšku, chrastí před ním chrastítka	
13:23	U studentky v náruči	Dívá se stranou doprava		Studentka bere P. do náruče bříškem na sebe, přidržuje mu hlavičku,	

				dívá se mu do tváře a mluví na něj	
13:25		Říhá			
13:25	Na podložce pod hrazdou	Pozoruje chrastítka, hýbe rukama	S. skládá prádlo a pleny na vozík	Studentka pokládá P. zpátky pod hrazdu	
13:25		Hýbe rukama a nohama, sahá si na ouško, ublinkává		Jiná studentka přináší P. chrastítka a pokládá ho vedle něj	Studenti stále v obýváku s dětmi
13:31		Natahuje na pláč, zívá, usmívá se			
13:38		Poplákává, pohybuje rukama a nohama, pozoruje chrastítka, která rozhoupává			Studentky se mazlí s ostatními dětmi
13:38		Otvírá a zavírá pusinku, vydává zvuky, vystrkuje jazyk			
13:39		Nabírá na pláč	S. odchází z bytu	Přichází k němu studentka s jiným dítětem na ruce a sklání se k němu, hladí ho po bříšku	
13:40					Přichází vrchní sestra a přivádí další studentky
13:40		Poplákává		Další studentka přichází k P. a hladí ho po bříšku	
13:41		Poplákává		Studentky odchází	
13:42		Pláče	S. se vrací, sedá si za stůl, otvírá		

			karty dětí		
13:45		Přestal plakat, kope nohama a hýbe rukama, otáčí hlavičkou	S. zvoní telefon, bere ho a odchází z bytu		
13:47		Pláče, poplává, rozhoupává chrastítka, zavírá a otevírá oči			V bytě se různě střídají studenti a vyměňují si děti
13:48		Usíná			
13:49		Otevírá oči, záškub, poplává	S. se vrací, sedá ke stolu	Přichází k němu studentka, chrastí před ním chrastítkem, mluví na něj, odchází	
13:40		Dívá se vpravo nehnutě s otevřenou pusou			
13:41	U studentky v náruči	Dívá se studentce přes rameno		Přichází k P. studentka, bere ho do náruče, drží P. svisle na hrudi, mění polohy P. v náruči, mluví n něj	
13:43		Pozoruje okolí, zívá, otáčí hlavičkou, pohybuje mírně rukama		Studentka si povídá s kamarádkou	
13:55	V sedačce			Studentka odnáší P. do sedačky	
13:55		Pozoruje střídavě studenta a okolí, hýbe končetinami, rozhoupává chrastítka, řihá		Přichází student, sedá si před P., šimrá ho na chodidle a povídá si při tom se studentkami	V místnosti jsou stále studentky, chovají děti a povídají si mezi sebou
14:00		Střídavě pozoruje studentku,	S. odjíždí s vozíkem z bytu	Student telefonuje a stále šimrá P. na chodidle	Přichází další studentka,

		studenta a okolí			sedá si k P.
14:03		Ublinkává		Student bere bryndák a utírá P. tvář	
14:06	U studentky na klíně na velkém polštáři			Studentka si natáčí sedačku s P. na sebe, vyndává P. ze sedačky a pokládá ho na veliký polštář, který si dala na klín	
14:07		Pozoruje studentku, malinko pohybuje končetinami	S. přijíždí s vozíkem a čistým prádlem a plenami	Studentka na P. mluví, směje se na něj, prohlíží si fotky v telefonu	
14:08		Zívá, otvírá a zavírá oči, hraje si s ručkou u úst	S. vyrovnává prádlo	Studentka si pohlíží fotky v telefonu	
14:11	U studentky v náruči			Studentka bere P. do náruče a žádá vedle sedící studentku, aby jí odebrala z klína polštář, odnáší ho na podložku a odchází	
14:11	Na podložce pod hrazdou, na zádech	Leží v poloze TŠR, zvednutou rukou si sahá na ucho, vyplazuje jazyk, mírné pohyby, pozoruje			Studenti různě přicházejí a odcházejí a věnují se dětem
14:20		P. nevěnuje chřastítkům pozornost, dívá se kolem, hlavně na pravou stranu		K P. přichází student, přináší mu chřastítko a chrastí cca 20cm před obličejem, střídá chřastítka	
14:22		Zvedá nohy, pozoruje okolí		Studentka odchází	Jedno dítě u studentky začíná brečet
14:23		Hýbe končetinami		Další studentka jde k P., sedá si k němu, hladí ho	

		a pozoruje okolí		po bříšku, přichází další studentka a sedá si k nim a chrastí před P. chrastítkem	
14:25		Pomalé pohyby, dívá se do dálky napravo			Pro studenty přichází vyučující, všichni odcházejí, jedna po domluvě zůstává a chová Tomáše, kterého si oblíbila
14:26		Pláče	S. jde za dětmi na koberec, obrací Nikolu na břicho		
14:26		Přestává plakat, chrastítko v ruce neudrží, protahuje se		S. jde k P., mluví na něj, dává mu do ruky lehké chrastítko	
14:27				S. odchází k prádlu	
14:36		Poplává, napíná nohy			Studentka pokládá spícího Tomáše ze své náruče na podložku vedle P. a bere si do náruče Radka
14:36	Náruč studentky			Studentka pokládá Radka na podložku, jde k P., zvedá ho a dává do sedačky	
14:37	Sedačka s hrazdou	Pohybuje končetinami, rozhlíží se		Studentka bere do náruče Radka a sedá si před sedačku s P.,	

				Radka si dává na klín na polštář a mluví na P.	
14:39		Rozhlíží se, hýbe končetinami		Studentka jednou rukou pohupuje sedačku s P., v druhé přidržuje polštář s Radkem	
14:40		Poplává	Teta odchází z bytu	Studentka ho pohupuje v sedačce	
14:44		Poplává	S. přináší láhve s mlékem	Studentka ho tiší hlasem	
14:44		Křičí			Studentka se zvedá, pokládá polštář s Radkem a jde krmít po domluvě se S. Evu
14:45	U S. v náruči			S. bere P. do náruče, konejší ho, pokládá si ho na klín a krmí	
14:45	U S. na klíně	Dívá se střídavě na strop a S. do obličeje, saje, usíná u pití		S. krmí P. opět v poloze na klíně s hlavou cca 30 stupňů od těla, podpírá hlavu a druhou rukou drží láhev	
15:00	U S. v náruči			S. odnáší P. na přebalovací pult	
15:00	Na přebalováku			S. se dívá P. do plenky, mluví na něj	
15:01	U S. v náruči			S. odnáší P. do postele	
15:01	V ložnici v posteli			S. obléká P. do spacáku, ukládá ho na břicho a po pás přikrývá dekou a dává mu dudlík	V ložnici je otevřené okno
15:02		Leží na levé tváři, otevírá a zavírá oči	S. se studentkou krmí v obýváku ostatní děti		
15:10		Tvrdě spí			
15:15			S. přináší Evu do		Eva pláče

			postele a odchází		
15:15		Budí se, vypadl mu dudlík, křičí			
15:17		Dudlá, dívá se napravo do dálky	S. přináší Evě dudlík	S. dává do úst dudlík P.	
15:18		Usíná	S. přináší Radka do postele		
15:19			S. krmí v obývacímu se studentkou ostatní děti		Radek pláče
15:27			S. přináší do postele Petra a přináší Radkovi dudlík a odchází		Radek přestal plakat
15:35		Spí	S. se studentkou přinášejí do postýlek poslední dvě děti, ukládají je, natahují hrací strojky zavěšené nad dvěma postelemi a odcházejí		Eva a Petr spí, Radek dudlá a přivírá oči
15:37					Tomáš a Nikola také usínají, Radek poplává
15:37			S. přichází do ložnice,		

			dává mu vypadlý dudlík, S.natahuje hrací strojek		
15:38		Spí tvrdě	S. odchází z bytu na sesternu na kávu		studentka odchází pryč. Eva, Petr, Tomáš spí, Nikola pozoruje, je v klidu, Radek dumlá, zavírá a otevívá oči
15:40					Radkovi vypadl dudlík, křičí
15:44					Radek poplakává, utichá, Nikola brouká
15:47		Začíná plakat, vypadl mu dudlík, otvírá oči, zvedá hlavu, pokládá, utichá			Radek poplakává
15:48		Poplakává, ublinkává			
15:48		Utichá, rozhlíží se, hýbe rukama			Radek a Tomáš poplaká- vají
15:50		Brečí, křičí			Oba křičí
15:51		Brečí, poplakává, utichá, poplakává			Tomáš ustal, Radek brečí
16:02		Utichá,			Radek

		rozhlíží se, hýbe rukama, zavírá a otevívá ruce			utichá
16:07		Poplakovává			
16:09		Usíná			Všechny děti spí
16:32		Vrtí se, brečí, má zavřené oči, hýbe hlavičkou, dělá grimasy			Děti spí
16:33		Křičí, má zavřené oči, poplakovává, křičí, poplakovává			
16:34		Křičí			
16:39		Stále střídavě křičí a poplakovává, ublinkává			
16:43		Utichá, rozhlíží se, hýbe hlavičkou, rukama			
16:45		Křičí			
16:52		Utichá, usíná			Ostatní děti spí
16:53		Poplakovává ze spánku			
16:53		Kňourá ze spánku, otevívá, zavírá oči, pláč			
16:58		Křik			
17:01		Usíná, kňourá ze spánku			
17:02			S. přichází do obývacího přípravuje si přebalova- cí pult		

17:05		Křičí	S. přichází do ložnice	S. odkrývá P. deku, vydává ho ze spacáku	
17:05	U S. v náručí	Utichá		Bere P. do náručí a odnáší na přebalovák	
17:06	Na přebalováku	Usmívá se na S., rozhlíží se, kope nohama, ublinkává, hýbe končetinami, otáčí hlavou		Svléká a rozbaluje P.	
17:07	Na váze			S. přendává P. na váhu, zapisuje váhu na lísteček (4770g)	
17:08	Na přebalováku	Kope nohama, kroučí se, rozhlíží		Přendává P. na přebalovák, namáčí žínku a omývá mu obličej, maže vazelínou, dává plenu, obléká pyžamo, mluví na něj, češe ho	Jedno dítě v ložnici pláče
17:12	U S. v náručí			S. odnáší P. na podložku pod hrazdu	
17:12	Na podložce pod hrazdou	Ublinkává, rozhoupává rukama a nohama chrastítka na hrazdě, úsměv	S. přináší z ložnice další dítě, svléká ho a váží		
17:03		Poplává, usmívá se, rozhlíží se, otáčí hlavou, hýbe končetinami, kňourá, brečí			
17:17		Poplává, pláče, křičí	S. přináší pod další hrazdu Radka		Radek křičí
17:17			S. svléká a váží Tomáše, mluví na něj, dává mu pusku		

			na tvář		
17:19		Poplakává, pláče, brouká, meteorismus, křičí			Radek křičí
17:23			S. pokládá Tomáše do manáže a natahuje mu hrací strojek		
17:24		Zívá, poplakává, utichá, rozhoupává chrastítka, usmívá se, ublinkává	Přináší Radkovi dudlík a odchází vážit další dítě		
17:29		Dívá se převážně napravo, pozoruje, hýbe končetinami, rozhoupává chrastítka	S. přináší Evu na polštář na zem do hracího koutu a odchází vážit další dítě		
17:34		Kope nohama, poplakává, pláče, poplakává, zívá	S. pokládá Petra na druhý polštář a odchází vážit		Eva pláče
17:39		Poplakává	S. přináší Nikolu do sedačky u hrazdy a odchází do ložnice a odtud pryč		Tři děti křičí
17:45		Kroučí se, poplakává	S. přichází s láhvemi, krmí Adama		Dvě děti křičí
17:47		Křičí			
17:50		Poplakává, pohybuje	S. pokládá nakrmené		

		končetinami, rozhoupává chrastítka	ho Adama do manéže na břicho a bere ke krmení Radka		
17:54		Tiší se, kope nohama	S. odnáší Radka do sedačky a jde k P.		Klid
17:55	U S. v náruči			S. bere P. do náruče a odnáší ke krmení	
17:55	U S. na klíně	Dívá se střídavě S. do tváře a kolem sebe, saje		Má P. na klíně v obvyklé poloze pro krmení a mluví na něj	
17:56		P. tlačí, pláče, saje		S. mění P. polohu, bere si ho do náruče, jeho bok je přitisknut k její hrudi, mluví na něj, tiší ho	
18:00		Tlačí, rudne mu hlavička, pláče, dopíjí			
18:01	U S. v náruči			Odnáší P. do sedačky	
18:01	V sedačce	Pozoruje okolí, dívá se na pravou stranu, začíná pobrekávat, pozoruje okno, malé pohyby končetin	S. krmí Evu		
18:05		Drobné pohyby končetin, otvírá a zavírá pusinku, hraje si s rukama	Pokládá Evu na břicho do manéže, bere Tomáše ke krmení		
18:08		Dívá se doprava, dumlá bryndák, malé pohyby	Na chodbě zvoní telefon, S. tam odchází		

		končetin	s Tomášem v náručí		
18:10		Pozoruje okolí, malé pohyby končetin, hlavičku více napravo	S. se vrací, dokončuje krmení Tomáše		Dvě děti poplákávají
18:12		Poplákává	Odkládá Tomáše na břicho do manéže a bere ke krmení Nikolu		
18:16		Poplákává	Odnáší Nikolu pod hrazdu na podložku na břicho, Nikola ublinkává, S. odchází z bytu s láhvemi		
18:20		Přestal poplákávat, pozoruje hrazdu, nedosáhne na ní	S. přináší přihřáté mléko, které nedopila Eva, bere jí z manéže a dává jí ho		
18:22		Brečí, pohybuje končetinami	Eva nechce pít, S. na ni mluví		Radek brouká
18:24	U S. v náruči		S. odnáší Evu do manéže, jde k P.	S. bere P. do náruče, odnáší ho na přebalovák	
18:25	Na přebalováku			S. přebaluje P., omývá mu zadek a genitál žínkou, otírá vlhkými	

				ubrousky a dává čistou plenu	
18:28	U S. v náruči			S. odnáší P. do ložnice do postele	
18:28	V ložnici v posteli na zádech			S. dává P. do spacáku na záda, přikrývá ho po pás dekou	
18:29		Pláče, hýbe rukama, otáčí hlavou	Otevírá okno a odchází do obýváku		
18:33		Dumlá, hýbe rukama před obličejem	S. přináší Radka do postele	S. dává P. dudlík	
18:34			S. přináší Nikolu do postele		
18:36			S. přináší Petra do postele		
18:37		Dumlá, zavírá a otevírá oči	S. přináší Evu do postele		Děti jsou v postelích potichu, některé spí
18:36		Vypadl mu dudlík, nepláče, hýbe rukama před obličejem	S. přináší do postele Tomáše, laškuje s ním, povídá mu a natahuje hrací strojek		
18:40		Pláče, ublinkává			
18:40		Dudlá, přivírá oči		Přichází S., dává P. dudlík do pusy	
18:43		Spí			
18:44			S. v obýváku uklízí dětský kout, sundává deky z podložek na zemi a dává je na		V ložnici je ticho

			vozik, uklízí přebalova- cí pult a špinavé plenky na vozik, mokrou plenou utírá poblinka- ný koberec		
18:45			S. hovoří se sestrou o dětech, kdo ublinkával kdo měl stolici, kdo jak spal, že má na noc dvě dávky mléka navíc		Přichází sestra na noční směnu
18:47			S. sedá ke stolu a zapisuje do karet a sešitů dětí		Sestra odchází přes ložnici na chodbu
18:50		P. pláče, otáčí hlavou, má vypadlý dudlík			
18:57			S. odchází z bytu		

Příloha č. 6: Záznam pozorování – Klokánek

Vysvětlivky:

Škála intenzity pláče použitá v záznamech od nejslabší po nejsilnější:

kňourání – poplakávání – pláč - křik

A. = Adam

T. = teta – nejbližší pečující osoba Adama

K. = Kristýna

D. = Denisa

M. = Monika

Nutrilon = náhražka mateřského mléka

žk = žákovská knížka

návštěvka = návštěvní místnost

d. pokoj = dětský pokoj

čas	Lokalizace	Projevy dítěte	Lokalizace	Reakce pečující osoby	Ostatní
-----	------------	----------------	------------	-----------------------	---------

	dítěte		a činnost pečující osoby	na projevy dítěte, přímá péče	dění v místnosti
7:00	V postýlce, na zádech, v pyžamu, v zavino-vačce uvázané do pasu, ručičky venku	Poplává (tlačený, kuckavý pláč)	Připravuje u linky Nutrilon 70 ml		
7:01	U T. v náruči		Jde s láhví k posteli A., pokládá láhev na přebalovák	T. zvedá A. do náruče, mile na něj mluví a pokládá ho na přebalovák	
7:01	Na zádech na přebalováku	Saje, střídavě se dívá do očí T a okolo sebe		T. se opírá lokty o přebalovák, obličej cca 30cm od obličeje A., levou rukou hladí břicho a tvářičku, pravou podává mléko	Z koupelny vychází K. a jde do d. pokoje
7:05			Oslovuje K., ať jde podržet láhev		
7:05			T. připravuje snídani u linky a jídelního stolu	K. drží lahev, opírá se tělem o přebalovák, mluví na A. laxně	Přichází Denisa z d. pokoje
7:06			K. si povídá s D.		
7:07		Přestávky v sání		K. mluví na A. mile a říká tetě, že u toho A. spí	
7:09				T. střídá v krmení K., mluví šeptem vlídně na A.	
7:10		Přestal pít, vypil 10 ml		T. bere A. do náruče břichem na sebe svisle	
7:11	U T.	Říhl si		T. pokládá A. na	

	v náruči			přebalovák	
7:12	V zavino- vačce na přebalo- vák	Bdělý klidný stav, pozoruje strop	Odchází pro lžičku do linky, kape 10 kapek Sab simplex (proti nadýmání) na lžičku		
7:12		Protahuje se, zívá, jemné pohyby, pohled do dálky		T. vlévá kapky A. do úst ze lžičky	
7:13		Dívá se střídavě na T. a kolem sebe, hýbe rukama		T. rozbaluje A. pro přebalení, po rozbalení cvičí A. s nohama, přitlačuje mu kolena k břichu, mluví na něj něžně, zasypává a dává čistou plenu	
7:16	V posteli na zádech, bez zavino- vačky, do pasu přikryt deku	Protahuje se, škytá, hýbá končetinami, otáčí hlavičkou		T. dává A. zpátky do postele na záda, bez zavinovačky, přikrývá do pasu dekou	Monika vstává, přichází v pyžamu a jde do koupelny
7:17		Přestal škytat, protahuje se, kýchá, malé pohyby, zívá, zívá	Odchází z bytu zeptat se pomocné tety, jestli nemá vločky pro K.		K., a D. sedí za stolem a snídají
7:20		Protahuje se, zívá	T. se vrací	T. jde k posteli, upravuje deku, natahuje hrací strojek nad postelí	
7:24		Protahuje se, zívá, drobné pohyby	Chodí po bytě, mluví na děti		Děti se oblékají
7:28		Drobné pohyby rukou a nohou,			D. zapíná TV, chodí po bytě,

		otáčí hlavičkou, pozoruje			připravuje snídani pro M.
7:30	U T. v náruči	Pozoruje T. obličej a střídavě se dívá stranou, drobné pohyby končetin, zívá		T. jde k A., bere ho do náruče, sedá si s ním v náruči ke snídani, T. snídá, A. drží jednou rukou v náruči na své hrudi a druhou snídá	M. snídá s tetou
7:34	Leží na zádech na lavici, T. s ním cvičí	Rozhlíží se, hýbe rukama, zívá	Dojídá	T. obrací A. v náruči svisle břichem na svou hrud' a mluví na něj a pokládá na záda vedle sebe na lavici a cvičí mu s nohama, mile na něj mluví	K. mluví s T. a odchází do školy
7:37	U. T. v náruči			T. zvedá A. do náruče, svisle zády na svou hrud', jednou rukou ho drží, druhou pije čaj	D. stojí u Tety a hladí A. po rukách a hádá se s M., která snídá, či D. je, D. žadoní, že chce A. pochovat
7:38	Na přebalo- váku	Protahuje se, zívá		T. se zvedá s A. v náruči, odnáší ho na přebalovák a zabaluje ho po hrud' do zavinovačky, ruce venku	
7:38	V náruči u T.			T. odnáší A. Denise do náruče, která sedí na lavici	
7:38	U D. v náruči	Rozhlíží se kolem, zívá, drobné pohyby rukou	T. chodí po bytě	D. na A. šišlá, mluví na něj, dívá se mu do tváře, říká mu, že ho má ráda a že ho nikomu nedá...	
7:40	U T. v náruči		Posílá D. půjčit do sousední- ho bytu škrabku na	T. bere A. od D. do své náruče do vodorovné polohy a sedá si s ním na kraj lavice	

			brambory		
7:40				Přendává si A. na druhou ruku, malinko ho natřásá	
7:41		T. mluví s D.		T. si bere s A. v náruči od D. škrabku a jde D. vyprovodit do předsíně	Přichází D. se škrabkou, D. se v předsíni obléká
7:42		Dívá se okolo, pohybuje mírně rukama, zavírá a otvírá oči, dělá grimasy		T. stojí u D. s A. v náruči	D se obouvá na klockánkovské chodbě
7:42	U tety ze sousedního bytu v náruči			Teta ze sousedního bytu se vrhá na A. bere si ho od T. do náruče, šišlá na něj a rozplývá se nad ním	Na chodbu přichází teta ze sousedního bytu
7:44		Pozoruje okolí, otáčí hlavou, zívá		Obě tety odcházejí k tetě ze sousedního bytu domů, stojí v obýváku a povídají si	D se zdraví s T. a odchází do školy
7:50	U T. v náruči			T. si bere A. do náruče a odchází do svého bytu	Přichází M. a mluví na T.
7:51	V posteli, na zádech, v zavinovačce, přikrytý po pás dekou	Hýbe hlavou, rozhlíží se, kýchá		T. dává A. do postýlky, mluví na něj šeptem, přikrývá do pasu dekou	
7:52			jde k lince		
7:59		Poplává	U linky	T. jde k A. dává mu dudlík a vrací se k lince	Hraje potichu televize
7:59		Vyplivává dudlík, otevírá a zavírá oči	Vaří		M. si přináší k lince stoličku, mluví s T.
8:00		Zívá,			M.

		protahuje se, pohyby rukou			pomáhá T. vařit
8:05		Přivřené oči, bez pohybů			
8:10		Hýbe rukama, protahuje se, vystrkuje jazyk			
8:12		Otáčí hlavou, vystrkuje jazyk, mlaská			
8:15		Bez pohybů, pohled do dálky	T. vaří s M., obalují řízky, povídají u toho		
8:20		Poplakává, kroučí se			
8:22		Přivírá a otevívá oči, drobné pohyby rukou			
8:25			T. posílá M. umýt si ruce a do školky		
8:27		Protahuje se, zavírá a otevívá oči			M. si bere papírové kapesníky v obýváku v šuplíku, zdraví T. a odchází do školky
8:31		Hýbe rukama, protahuje se, zívá		T. se jde podívat, jestli A. spí a jde zase vařit	
8:33		Kroučí se, přivírá oči			
8:35		Dívá se do dálky, bez pohybů, otevívá a zavírá oči	T. připravuje kafe		Přichází teta z bytu č. 3 s ročním chlapečkem v náručí,

					pokládá ho na zem, on leze po kolenou k hračkám v obýváku a hraje si
8:38		Spí, drobné pohyby, oči přivřené do štěrbin	T. přináší na stůl kávu, sedá si k druhé tetě, povídají		
8:45		Spí tvrdě bez pohybů, oči zavřené		T. vstává, jde se podívat na A.	Teta z bytu č.3 si přisedá k T. a povídají
8:45			odchází skládat prádlo na gauč		
8:53		Spí tvrdě	Teta uklízí prádlo do skříní a povídá s druhou tetou		
9:00		Kňourá ze spaní, kroutí se		T. se jde na A. podívat	Teta z bytu č.3 se zvedá, uklízí hračky po svém dítěti
9:01			jde uklízet hračky s tetou		
9:05		Spí	Jde do koupelny dát práť prádlo		Teta s dítětem odchází
9:11		Spí	Myje, utírá a uklízí nádobí		
9:15		Spí			

9:22		Kňourá ze spaní, mírné pohyby, spí dál			
9:28		Probouzí se, kroutí se, poplakává			
9:29	Na přebalováku			T. jde k A., rozbaluje ho ze zavinovačky, zvedá ho a pokládá na přebalovák, dívá se mu do plenky	
9:30				Maže mu obličej olejíčkem, mluví na něj vlídně, přitlačuje nohy k břichu	
9:31		Malinko nadzvedá hlavu a pokládá jí, vyvíjí úsilí, překuluje se na bok		Otáčí A. na břicho „pást koně“ a stojí u něj	
9:32				Přetáčí A. na záda, masíruje mu bříško, přitlačuje kolínka k břichu, mluví na něj	
9:33	U T. v náruči			Bere A. do náruče, a sedá si s ním za stůl, dává mu fenýklový čaj	
9:34		Říhá, dívá se T. do tváře		Obrací A. v náruči bříškem na sebe svisle, jemně poplácává po zadku, natřásá, mluví na něj, dívá se mu do tváře	
9:37		Vydává zvuky, hýbe pusou, vyplazuje jazyk, rozhlíží se, brouká, otvírá pusou, zívá, mlaská		Otáčí ho zády na sebe svisle, povídá mu	
9:43		Poplácává, meteorismus		T. otáčí A. čelem k sobě, mluví na něj	
9:44	Na	Brouká, otáčí		T. se zvedá s A., dává	

	přebalováku	hlavou, pozoruje, tlačí, kroutí se		ho na přebalovák, hladí bříško, cvičí s nohama, přebaluje A.	
9:47	V posteli, bez přikrývky	Protahuje se		Přemísťuje A. do postele na záda, dává mu dudlík	
9:48		Kroutí se, hýbe rukama, zvedá nohy, dudá, přivírá oči	Vaří		
9:57	U T. v náruči			T. bere A., sedá si s ním na gauč, dává ho zády na svou hrud' svísele, jemně ho natřásá, T. se dívá na televizi	
10:02				Obrací A. na sebe, zvedá se s ním a jde k lince a dává něco z linky do lednice	
10:02		Rozhlíží se, zívá, brouká		Vrací se do křesla, obrací A. opět zády na sebe, jemně ho natřásá	
10:06		Dívá se T. do obličeje		Obrací A. zády na svá kolena a houpe ho na nich, dívá se mu do tváře, mluví na něj	
10:10				Zvedá se s A v náruči, odnáší ho do postele	
10:11	V posteli na břichu	Zvedá hlavu, nejde mu to, pokládá ho na tvář, poplakává	T. u linky připravuje do láhve Nutrilon 90ml		
10:13		Pláče, hlavu na pravé tváři		T. jde k posteli, bere A. do náruče, utěšuje ho hlasem	
10:14	U T. v náruči	Přivírá oči, saje		Sedí s A. na gauči, má ho v náruči ve vodorovně a krmí ho, mluví na něj	
10:19		Už nechce, vypil 70ml		T. odkládá láhev na křeslo, otáčí A. svísele zády na sebe, hladí ho prstem po čele	
10:22		Řihá 3x		T ho pokládá do postele na záda, dívá se mu do	

				pleny, přikrývá po pás dekou a pouští hrací strojek a odchází k lince	
10:22	V posteli na zádech, po pás přikryt dekou	Škytá, kroutí se, pozoruje kolem	Smaží řízky		
10:25		Kňourá, poplává, kroutí se		T. se jde na A. podívat, šeptá na něj, pouští mu hrací strojek a odchází k lince	
10:28		Výkřik, pláče, poplává, ticho	Smaží		
10:30		Bez pohybů, dívá se do dálky, zavírá a otvírá oči, zívá, dívá se, otáčí hlavičkou, otevírá ústa	Věší prádlo v předsíni na rozkládací sušák		
10:35		Dívá se, vystrkuje jazyk, otáčí hlavou, otevírá a zavírá oči			M. přichází ze školky, přináší T. obrázek, pokládá ho na stůl a utíká k hračkám v obýváku a něco hledá v přepravce s hračkami
10:40		Spí, kroutí se ve spánku, otevírá a zavírá oči	U linky		
10:42				T. se jde podívat na A., pouští mu hrací strojek	
10:45		Kroutí se, kouká	T. připravuje oběd pro		

			M., volá jí ke stolu		
10:46		Dívá se na jedno místo, mírné pohyby rukou			M. jí u stolu, povídá s tetou
11:02		Spí tvrdě	Říká M., ať si jde umýt ruce a jde spát, nandává si oběd		
11:05			T. sedí u stolu a obědvá		M. odchází z koupelny do d. pokoje
11:16			T. si připravuje kávu a sedá si s ní ke stolu		
11:31		Kňourá ze spánku		T. se zvedá a jde se podívat na A.	
11:31			vrací se ke stolu		
11:42			Teta mu připravuje oběd a kávu a sedá si s ním ke stolu		Přichází pan údržbář
11:56		Tvrdě spí	T. jde otevřít bzučákem, vrací se z předsíně a nakládá jídlo		Někdo zvoní
11:59			T. dává K. oběd a sedá si ke stolu		Přichází K. prohodí s T. pár slov a sedá si ke stolu
12:02					Přišla teta z jiného

					bytu a nechává zde na pohlídání 7letého Pavla
12:03			T. přináší na stůl sušenky, povídá s údržbářem a obsluhuje děti		Pavel si sedá ke stolu, jí sušenky
12:16					K. odchází zpátky do školy
12:19					M. vstává, jde na záchod, převléká se z pyžama, T. je s ní v d. pokoji, stele jí, mluví spolu
12:24			T. myje nádobí		Údržbář se zvedl od stolu a jde do d. pokoje. Opravuje tam okno
12:31					M.a P.prosí tetu, ať jim pustí pohádku
12:32			T. pouští pohádku v pokoji na PC		Děti se dívají v d.pokoji na pohádku
12:37	Pohyby těla ve		T. povídá v d. pokoji		

	spánku		s údržbářem		
12:40			T. je s dětmi v d. pokoji		Údržbář spravuje lavici v obýváku
12:43		Kňourá, zavírá a otevívá oči, kroučí se			Přichází teta z bytu č.3 sedá si za stůl
12:44		Je potichu, kroučí se, má zavřené oči	Jde k lince připravuje Nutrilon, chystá D. oběd a volá ji ke stolu		Přichází D. ze školy, jde do d. pokoje
12:47	U T. v náruči	Pije se zavřenýma očima		T. jde k posteli, bere A. do náruče, sedá si s ním do křesla a krmí ho, povídá si s tetou a údržbářem, mluví šeptem na A.	
12:49			T říká Adéle, že může za dětmi do d. pokoje		Přichází teta a přivádí 3letou dívku Adélu na pohlídání, ta běží do d. pokoje
12:52		Vypil 80 ml, zavírá a otevívá oči, drobné pohyby		T. odkládá láhev na křeslo, mluví na A., obrací ho v náruči svisle čelem k sobě, mluví na něj konejšivě, zkouší mu dát dopít Nutrilon	Údržbář odchází
12:58				T. jde za tetou do předsíně s A. v náruči	Přichází si teta pro Pavla, volá na něj z předsíně, ať jde. D. volá na T., že chce

					přidat, tety volají Pavlíka, ať jde
13:00			V jedné ruce drží A. v náruči, druhou bere D. talíř.		Pavel vychází z d. pokoje, volá na holky a odchází
			T. odpovídá D., že jen s kaší		D. říká, že chce maso bez kaše, D. začala brečet, že to teda maso nechce, vzteká se
13:01		Pije se zavřenýma očima		T. si sedá s A. do křesla a dává mu dopít Nutrilon	D. se uklidnila, bere si sušenky
13:03		Spí u T. v náruči, vystrkuje ve spánku jazyk		T. ho hladí prstem po čele, dává A. do svislé polohy, aby si řihnul, mluví šeptem	
13:04		Probouzí se, mne si oči, pokládá si hlavu na stranu a usíná		T. jí podpírá hlavu na straně	
13:05	V posteli na zádech	A. se kroutí, dívá se na T		T. odnáší A. do postele, přebaluje ho v ní	Přichází další teta, stojí nad postelí a povídá
13:07			Odnáší plenu do koše		
13:08		Hýbe nohama a rukama, pozoruje nebesa nad postýlkou, škytá, zívá, zívá			Tety spolu oodcházejí

13:11		Vydává zvuky, protahuje se	T. dělá něco v kuchyni		Děvčata stále v d. pokoji
13:14	U tety v náruči	Kroučí se, přivírá oči		Bere A. do náruče, sedá si s ním do křesla a dává A. na sebe zády do pololehu, hladí A. po bříšku	D. si sedá vedle T. na houpacího koně a dívá se na televizi
13:16		Spí na T. na zádech			
13:23		Poplakává, uklidňuje se		T. ho otáčí čelem k sobě	Přichází pomocná teta, mluví s T. a zase odchází
13:27		Spí		T. vstává s A. v náruči a pokládá ho do postele a přikrývá ho dekou do pasu	M a Adéla přišly do obývacího pokoje a chtějí po tetě sladkost a zase odbíhají do pokoje
13:28	V posteli, přikryt do pasu	Spí tvrdě	T. si sedá do křesla a volá na holky, že si mají nejdříve uklidit pokoj		
13:28		Tvrdě spí			Přichází pomocná teta, stojí v obývacího pokoje a povídá
13:35			T. na ně volá, ať si nejdříve uklidí pokoj		D. navrhuje děvčatům, ať si jdou malovat
13:35					D. nejdříve odmítl, pak jdou, pomocná

					teta odchází
13:36		Tvrdě spí	Jde pro D. školní tašku, sedá si s ní ke stolu a prohlíží sešity, srovnává penál, podepisuje žk, mluví s D.		D. přichází ke stolu k T.
13:45			T. u linky vaří čaj, otvírá med		Děvčata přišla z d. pokoje, berou si ve skříni papíry a pastelky, děti žadoní, že chtějí med
13:46		Tvrdě spí	T. dává dětem na lžičku med		Přichází sociální pracovnice, něco vyřizuje s T. a odchází
14:02			Nalévá všem čaj, sedá ke stolu a povídá s dětmi o tom, co malují		D. křičí na holky a uráží se, jde do d. pokoje
14:07			T. jde za děvčaty do obýváku, bere si čaj a sedá si do křesla		M. se jde houpat na koně, Adéla jde za ní do obýváku a hraje si s kočárkem
14:12		Zaplakal, spí			Přišla teta

		dál			ze sousedních o bytu a říká T., že si vezme Adélu., až dojde nakoupit a odchází
14:16			T. odnáší čaj, uklízí stůl		M. jde zase malovat
14:19					Adéla chce po T., aby jí oblékla panenku
14:19			T. se věnuje Adéle, povídají si		
14:23					Přichází psycho- ložka vyšetřit A.
14:23		Probouzí se, kroučí se, poplakává		T. mluví na A., hladí ho po bříšku	
14:23	U T. v náruči	Usíná		T. bere A. do náruče svisle břichem na sebe, sedá si s ním do křesla a povídá o A. psycholožce a o K	
14:39					Přichází starší sestra M, že za nimi přišel otec a odchází s M. do návštěvní místnosti, psycholož ka odchází s nimi
14:44					M. přichází do bytu,

					že má žízeň
14:44			T. se zvedá a jde M. udělat šťávu s A. v náruči		M. pije, povídá chvíli s T. a vrací se do návštěvky
14:50	V posteli na zádech	Spí tvrdým spánkem		Odnáší A. do postele	
14:53		Poplakává ze spánku, otvírá oči, kroutí se, protahuje			
14:57		Pláče		T. bere A. do náruče	Přichází teta pro Adélu
14:57	U T. v náruči		T. odchází s A. v náruči pro psycholožku		
14:59			T. přichází s psycholožkou	T. pokládá A. na přebalovák	
15:00	U psycholožky v náruči	Pláče		Psycholožka bere A. do náruče, utěšuje ho hlasem	
15:03		Pláče		Psycholožka pokládá A. na přebalovák na záda	
15:03	Na přebalováku na zádech	Uklidňuje se, rozhlíží se	Teta dává A. napít čaje		
15:04		Otáčí hlavou za chrastítkem	T. stojí u přebalováku	Psycholožka A. vyšetřuje	
15:07		Zvedá hlavu do vodorovné polohy 2x, poplakává, snaží se odstrkovat nožkama, pak už má jen hlavu na tváři		Psycholožka otáčí A. na břicho	

		a brečí			
15:12	U psycho- ložky v náruči	Uklidňuje se		Psycholožka bere A. do náruče, předává ho T.	
15:16	U T. v náruči			T. pokládá A. do postele, dává mu dudlík	
15:17	V posteli na zádech	Plive dudlík, kroučí se, kňourá		T s psycholožkou povídají u postele	
15:18		Výkřik, protahuje se, pohyby končetin, hlavy			
15:21		Tváří se na pláč, poplakává		T. mu dává dudlík	
15:21		Plive dudlík		T. bere A. do náruče a sedá si s ním do křesla, D. si sedá k ní a povídají si	
15:31	U T. v náruči				Přichází K. ze školy, zdraví se s T., odnáší tašku do d.pokoje a jde do obýváku, dívá se na A, povídá s T.
15:35		Pláče			K. odchází za D. do pokojíčku
15:35	V posteli	Pláče		Zvedá se, odkládá A. do postele na záda a jde připravovat Nutrilon	
15:37	U T. v náruči	Saje, dívá se střídavě T. do tváře a kolem		T. bere A. do náruče, opírá se p radiátor, krmí A., dívá se mu do tváře, vlídně na něj mluví	
15:40				T. jde s A. v náruči za děvčaty do pokojíčku, říká jim, ať uklízí a při tom stále krmí A.	

15:41		Sahá rukou na ruku T., v které drží láhev, řihá		Chodí s A. při krmení po bytě a povídá si s K.	
15:42					Přichází teta z bytu č. 9, chce si půjčit A. a ukázat ho své příbuzné, která za ní přišla na návštěvu
15:44	V náruči u tety z bytu č. 9	Dopil		T. předává A. tetě z bytu č.9 do náruče, ta ho odnáší pryč	
15:51				Teta z bytu č. 9 přináší A., pokládá ho na přebalovák, T. ho přebaluje – stolice, utírá vlhkými ubrousky zadek a genitál, zasypává pudrem, dává čistou plenu	K. se domlouvá s T., že půjde ke koním
15:53		Křičí		T. A. čistí nos	
15:54	V posteli, oblečen na ven	Pláče		T. obléká A. do teplých dupaček, svetříku, čepičky a zavinovačky a pokládá A. do postele	K. odchází
15:57			T. odchází do koupelny		
15:58		Pláče	T. přichází z koupelny a volá na D, ať se obléká		
16:00		Spí	T. rychle M. obléká		Starší sestra přivádí M.
16:09	U T. v náruči	Spí tvrdě		T. bere A. do náruče, jde s ním na chodbu, pokládá A. na botník a říká mi, ať ho podržím a jde do bytu	D. a M. se obouvají
16:09			T. přináší		

			dětem banán, bere si bundu a boty, zamyká		
16:11				T. s A. v náruči jde ze schodů	Všichni scházejí schody
16:12	V kočáru, v zavino-vačce, pod peřinkou	Tvrdě spí		T dává A. do kočáru, přikrývá peřinkou	M. se loučí na chodbě s otcem
16:14					Vycházíme z Klokánku na nákup
D. i M. se drží každá z jedné strany kočáru, po cestě povídají s T., do supermarketu jede T. i s kočárem, nákup dává dolů do úložného prostoru, v obchodě děvčata žadoní, že chtějí koupit nějakou sladkost, T. jim kupuje každé jednu müsli tyčku, D. si jí chce zaplatit sama, T. jí dává drobné a D. si jde stoupnout do jiné fronty. Chvilí čekáme na D., než zaplatí, D. dává T. lísteček z kasy, po cestě už se děvčata nedrží, jedí müsli tyčky a jdou vedle nás. A. celou cestu spal tvrdým spánkem.					
17:02			T. parkuje kočár pod schody		Vcházíme do Klokánku, děvčata jdou napřed po schodech nahoru, D., bere tašku s nákupem
17:04	U T. v náruči	Spí tvrdým spánkem		T. bere A. do náruče, odnáší ho domů	
17:05	V posteli ve venkovním oblečení v zavino-vačce	Spí tvrdým spánkem		T. odemyká s A. v náruči a odnáší ho do postele, pokládá ho do ní, tak jak je v zavino-vačce	Už mají zuté boty, svlékají se v předsíni
17:10		Vzdychá ze spaní	T. připravuje večeři,		Děvčata si hrají v pokoji

			vyklízí nákup		
17:26			T. říká K., ať vše hned svlékne v předsíni, dá do pračky a rovnou se osprchuje		Přichází K.
17:44			T. volá děti ke stolu		
17:45		Otáčí hlavou, protahuje se, zavřené oči	T. mluví na D.		Děvčata sedí u stolu, D. nechce jíst a velice se vzteká, nic nesnědla, odchází ve vzteku do pokoje
17:58		Rozhlíží se, hraje si s rukama	T. uklízí stůl a jde napustit vanu		D. hlasitě brečí v d. pokoji
18:12	Na přebalováku			T. přendává A. na přebalovák, svléká, rozbaluje	
18:14	U T. v náruči			T. ho odnáší do koupelny	
18:14	Ve vaně na lehátku po nohy ve vodě	Vydává zvuky, dělá grimasy, kroučí se, rozhlíží se		T. pokládá A. do vany na látkové dětské lehátko, omývá žínkou obličej, mydlí tělo, oplachuje	
18:16	U. T. v náruči			T. vyndává A. z vany, odnáší na přebalovák v obýváku	
18:16	Na přebalováku	Úsměv, pozoruje T. rozhlíží se, otáčí hlavou		T. ho utírá, maže olejíčkem, zasypává, dává čistou plenu, čistí uši, masíruje břicho, mluví na A. mile	
18:16		Otáčí hlavou, pozoruje,	T. odchází do skříně	K. vidí, že A. zůstává sám na přebalováku, jde	

		dívá se na A.	pro oblečení	hned k němu	
18:16				T. obléká A. do čistého pyžámka	
18:20	V posteli	Kroučí se, poplává		Přendává A. do postele, dává ho do zavazovací, čistí mu nos	
18:23	U K. v náruči	Poplává		T. dává A. K. do náruče, K. si s ním sedá do křesla a dívá se na televizi, má A. ve vodorovné poloze	
18:24		Poplává	T. poklízí po koupání a přebalování a radí D. při úkolu	K. si přiklání A. víc obličejem k tělu, mluví na něj, tiší ho, mění polohy A. v náruči, dělá na něj zvuky, opakuje jeho výrazy tváře	
18:26				K. prosí tetu, aby jí přinesla pro A. dudlík	
18:26			T. nese A. dudlík a jde připravit Nutrilon		
18:28		Saje, dívá se do dálky, K. do tváře a okolo	T. dává K. láhev s Nutrilonem a čistou plenu	K. krmí A., dívá se při tom na televizi, utírá A. ústa a krmí dál	M. sedí na houpacím koni a dívá se na TV
18:35		Dopil, vypil vše		K. odnáší s A. v náruči láhev na linku a sedá si s ním zpět do křesla	
18:35		Spí			
18:38			T. sedí u stolu vedle D., která počítá	K. odnáší A. T. do náruče	M. v obýváku na gauči si prohlíží knížku
18:38	U T. v náruči	Otvírá a zavírá oči, malé pohyby rukou, dívá se střádavě na T. a okolo,		T. A. jemně natřásá	

		hraje si s rukama			
18:46	V posteli			T. vstává a odnáší A. do postele	
18:46		Nabírá na pláč, kroutí se, obličej jako při pláči, poplává, prohlíží si nebesa, koulí očima, hýbe rukama			
18:48				T. dává A. dudlík, rozbaluje zavazadla	
18:48		Utišil se, kroutí se, vydává zvuky	T. fotí D. a K., kvůli návrhu do pěstounské péče		Děvčata říkají, že se fotit nechtějí, že k nikomu cizímu nepůjdou, K. říká, že leda by měli koně, ale nechávají se v klidu vyfotit
18:54		Ublinkává, vydává zvuky, malé pohyby			
18:55				T. se dívá na A., utírá mu ústa plenou a odchází zase fotit	